

Univerzita Karlova Praha

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

**Přínos Roberta Darntona pro využívání nástrojů elektronické
komunikace ve vysokoškolském vzdělání**

The contribution of Robert Darnton's work to the use of electronic resources in
university education

Bakalářská práce

Anna Najmanová

Vedoucí práce

PhDr. Jiřina Šmejkalová, CSc.

Praha 2022

Děkuji za pomoc, přínosné podněty, vstřícnost a trpělivost své vedoucí práce PhDr. Jiřině Šmejkalové, CSc. Také děkuji své rodině za nepřetržitou podporu po dobu mého studia.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Přínos Roberta Darntona pro využívání nástrojů elektronické komunikace ve vysokoškolském vzdělání* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá osobností amerického historika Roberta Darntona a jeho přínosem pro využívání nástrojů elektronické komunikace ve vysokoškolském vzdělání. Cílem práce je zmapovat profesní kariéru a vyložit základní principy díla předního amerického historika a zároveň tak metodologicky testovat přínos biografické metody pro zkoumání dějin knižní kultury. Výzkumná otázka zní: *Jakým způsobem přispěl Robert Darnton k využití elektronických nástrojů elektronické komunikace ve vysokoškolském vzdělání?* Teoretická část vychází ze sekundární literatury a dostupných elektronických zdrojů. Jsou zde přiblíženy definice související s tématy, kterými se Robert Darnton zabývá ve své práci. Dále je představena samotná osobnost Roberta Darntona. Praktická část je tvořena pomocí kvalitativní metody výzkumu ve formě rozhovorů se zástupkyněmi dvou akademických nakladatelství v České republice. Závěr bakalářské práce tvoří shrnutí získaných znalostí a poskytuje odpověď na výzkumnou otázku.

Klíčová slova

Robert Darnton, vysoké školy, závěrečné kvalifikační práce, digitalizace

Abstract

This bachelor's thesis deals with the personalities of the American historian Robert Darnton and his contribution to the use of electronic communication tools in university education. The goal of the thesis is to map the professional career and explain the basic principles of the work of the leading American historian, and at the same time to methodologically test beneficial biographical methods for researching the history of book culture. The research question is: *How did Robert Darnton contribute to the use of electronic communication tools in higher education?* The theoretical part is based on secondary literature and available electronic sources. Definitions related to the topics Robert Darnton deals with in his work are presented here. Next, the personality of Robert Darnton himself is introduced. The practical part is created by using qualitative research methods in the form of interviews with two representatives of two academic publishing houses in the Czech Republic. The conclusion of the bachelor's thesis forms a summary of the acquired knowledge and provides an answer to the research question.

Keywords

Robert Darnton, Universities, Final Qualification Theses, Digitization

Seznam zkratek

AHA	American Historical Association
BIRPI	The United International Bureaux for the Protection of Intellectual Property
CC	Creative Commons
DART	Europe E-theses Portal
DILIA	Divadelní, literární, audiovizuální agentura
DNNT	Díla nedostupná na trhu
DOAB	Directory of Open Access Books
DOAJ	Directory of Open Access Journals
EUDAT License Selector	European Data License Selector
EUIPO	European Union Intellectual Property Office
Knihovna PF UK	Knihovna Právnické fakulty Univerzity Karlovy
NDK	Národní digitální knihovna
NDLTD	Networked Digital Library of Theses and Dissertations
NUŠL	Národní úložiště šedé literatury
OOA-S	Ochranná organizace autorská – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl
OpenDOAR	The Directory of Open Access Repositories
OSN	Organizace spojených národů
RIV	Rejstřík informací o výsledcích
ROARMAP	The Registry of Open Access Repositories Mandatory Archiving Policies
SDNNT	Seznam děl nedostupných na trhu
SIGLE	System for Information on Grey Literature in Europe

TDKIV	Česká terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy
UCL Library Services	University College London Library Services
WIPO	World Intellectual Property Organization

Obsah

Úvod	1
1. Teoretické vymezení.....	3
1.1. Komunikace vědeckých poznatků	3
1.1.1. Situace na začátku tisíciletí z pohledu Roberta Darntona.....	3
1.2. Digitalizace.....	4
1.2.1. Digitalizace na vysokých školách	5
1.3. Autorské právo.....	7
1.4. Díla nedostupná na trhu	9
1.4.1. Díla nedostupná na trhu v České republice.....	9
1.4.2. Mezinárodní databáze děl nedostupných na trhu.....	11
1.5. Osířelá díla.....	11
1.5.1. Právní ustanovení.....	12
1.5.2. Databáze osířelých děl	12
1.6. Open Access	13
1.6.1. Historie.....	13
1.6.2. Nástroje Open Access	14
1.6.3. Metody pro poskytování Open Access	14
2. Život Roberta Darntona	16
2.1. Osobní život Roberta Darntona	16
2.2. Profesní život Roberta Darntona.....	17
2.3. Ceny a ocenění.....	18
3. Dílo Roberta Darntona	21
3.1. Dílo autora obecně.....	21
3.2. Rozbor konkrétního díla – The Case for Books: Past, present and future.....	24
4. Přínos Roberta Darntona pro elektronickou komunikaci ve vysokoškolském vzdělání 29	
4.1. Projekt <i>Gutenberg-e</i>	29
5. Vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací.....	32
5.1. Vydavatelství FF UPOL	32
5.2. Munipress	34
Závěr	36
Zdroje.....	38
Příloha č. 1	47
Příloha č. 2	50

Úvod

Klíčovou osobností této bakalářské práce je Robert Darnton. Jedná se o významného amerického historika a akademického knihovníka. Za svou kariéru napsal mnoho děl, z nichž byla některá oceněna. Podílel se ale také na rozvinutí akademické oblasti. Pracoval jako profesor na několika významných univerzitách, kde svým studentům předával své znalosti z oboru historie, kterým se dlouhodobě zabývá. Přispěl k rozvoji vědního pole, které nazýváme „historie knihy“. Historie ale není jediné téma, kterému se věnuje a o němž se zmiňuje jeho dílo. Dále lze jmenovat zájem o elektronické knihy nebo o elektronické publikování. Jedním z jeho nejvýznamnějších projektů je *Gutenberg-e*, o němž pojednává jedna z částí této bakalářské práce. Svou prací posunul komunikaci vědeckých poznatků na další úroveň.

Cílem práce je zmapování profesní kariéry a vyložení základních principů díla předního amerického historika a zároveň tak metodologické testování přínosu biografické metody pro zkoumání dějin knižní kultury. Tento cíl sleduje i výzkumná otázka: *Jakým způsobem přispěl Robert Darnton k využití elektronických nástrojů elektronické komunikace ve vysokoškolském vzdělání?*

První kapitola této bakalářské práce se věnuje teoretickému vymezení. Je zde obecně přestavena komunikace vědeckých poznatků, ale také situace této problematiky na začátku tisíciletí z pohledu Roberta Darntona. Dále je zmíněna digitalizace na vysokých školách, konkrétně zpřístupnění kvalifikačních závěrečných prací v České republice, ale také ve světě. V samostatných podkapitolách je následně přiblížena úzce související problematika autorského práva, na které navazují podkapitoly zabývající se osiřelými díly a díly nedostupnými na trhu. Kapitulu uzavírá část o Open Access problematice. Druhá kapitola se zaměřuje přímo na postavu Roberta Darntona, konkrétně na jeho osobní život, který zahrnuje rodinu, vzdělání, zaměstnání, ale také ocenění. Na tuto kapitolu plynule navazuje třetí část práce. Ta pojednává o díle Roberta Darntona a poskytuje rozbor jednoho konkrétního díla pomocí anotované kritické rešerše, dle výběru autorky bakalářské práce. Bylo zvoleno dílo *The Case for Books: Past, present and future*. Čtvrtá kapitola propojí předešlé kapitoly a ukáže, jaký přínos představuje Robert Darnton pro elektronickou komunikaci ve vysokoškolském vzdělání, především prostřednictvím projektu *Gutenberg-e*. Poslední část obrací pohled

do České republiky a ke zdejší situaci okolo vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací. Staví tak teoretické poznatky a názory Roberta Darntona do střetu s realitou. Tato kapitola těží poznatky získané ze strukturovaných rozhovorů a představuje praktickou část bakalářské práce. Závěr práce shrnuje nejdůležitější poznatky jednotlivých kapitol a na jejich základě zodpovídá stanovenou výzkumnou otázku.

Praktická část využívá kvalitativní metodu v podobě strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Účastnicím výzkumu bylo položeno deset otázek, jejichž cílem bylo získat poznatky o situaci vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací v České republice. Protože tyto rozhovory proběhly v dubnu roku 2021, v době komplikované pandemické situace, byla možnost provést rozhovory pouze pomocí e-mailové komunikace nebo videokonferenční platformy. Obě účastnice výzkumu si vybraly e-mailovou komunikaci. Byly odeslány přibližně dvě desítky e-mailů s žádostí o rozhovor, a to redaktorům do různých akademických nakladatelství v České republice. Některá doporučení na potencionální účastníky výzkumu poskytla také vedoucí práce, PhDr. Jiřina Šmejkalová, CSc. Bohužel se podařilo zajistit pouze dva rozhovory, které bylo možné využít. Většina odeslaných e-mailů zůstala bez odpovědi, jeden respondent neodpovídal na zasláné otázky. Jeho odpovědí byl souvislý text o práci v akademickém nakladatelství, kterou vykonává. Přesto by bylo možné odpovědi využít, bohužel ale konkrétní účastník výzkumu nedodal podepsaný informovaný souhlas. Cílem rozhovorů je poskytnutí představy o vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací v České republice a následné vytvoření analýzy. Obě účastnice výzkumu představily svá nakladatelství, proces vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací, možnosti financování, ale i klady a zápory současného stavu vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací. Uvedly i zahraniční nakladatele, kteří stojí za pozornost.

1. Teoretické vymezení

1.1. Komunikace vědeckých poznatků

Komunikace vědeckých poznatků je typem komunikačního procesu, který popisuje postupy předávající vědecké myšlenky, metody, znalosti a výzkum laickému publiku přístupným, srozumitelným způsobem. Cílem vědecké komunikace je sdílet vědecké poznatky ale také například podnítit inspiraci mezi koncovými příjemci informací nebo vzbudit zájem o vědu u mladých lidí. (Newcastle University, 2022)

Možností, jak mohou vědci šířit svoje poznatky mezi veřejností, je několik. Tím nejvýznamnějším je publikace vědeckých článků v časopisech. Ty jsou často podrobené recenznímu řízení, které posuzuje kvalitu daného příspěvku. Dalším způsobem je prezentace na konferencích. Tento způsob je výhodný kvůli interakci s posluchači a vědci mohou svá témata otevřeně prodiskutovat. Příbuznou možností je také prezentace na univerzitách. Vzhledem k současné době jsou využívána také populární média, která se dostávají k širšímu publiku, například televizní stanice CNN. (Nguyen, 2022)

S výsledky vědecké práce se ale nemusíme setkat pouze v časopisech nebo na přednáškách. Dále lze jmenovat studijní a výukové materiály, sborníky, monografie, ale také závěrečné kvalifikační práce. (Adlerová a Škopan, 2017) S publikací vědeckých poznatků souvisí problematika Open Access, která je představena v závěrečné podkapitole této kapitoly.

1.1.1. Situace na začátku tisíciletí z pohledu Roberta Darntona

V roce 2007 Robert Darnton publikoval článek *Old Books and E-books*, ve kterém se vyjadřuje k problematice starých knih, nástupu nové digitální doby a vysvětluje, jak jsou nově předávány vědecké informace. Touto digitální změnou trpí především univerzitní tisky, kdy se jejich publikování stává nákladným. Vzrostly také náklady na vydávání periodik, které obsahují vědecké informace, a tím jsou negativně ovlivněny knihovny, které je odebírají. Tyto instituce musely výrazně omezit odběr monografií, a tím se zmenšila produkce univerzitních tisků. V Darntonových očích se tak vědecké publikace stávají ohroženou skupinou literatury. Aby podpořil tuto oblast, vytvořil projekt Gutenberg-e, kterému se blíže věnuje 4. kapitola této bakalářské práce o přínosu Roberta Darntona pro elektronickou komunikaci ve vysokoškolském vzdělání.

Samotný projekt posunul komunikaci vědeckých poznatků na vyšší úroveň. Cílem projektu bylo nacházet kvalitní disertační práce, které by mohly být následně zveřejněny jako e-book.

Darnton dále připomíná, že staré knihy nenahrazují e-knihy. Vysvětluje, že se jedná o nový způsob, jak internet může otevřít nové cesty k poznání, jak se z tištěného slova stala jedna z nejmocnějších zbraní současné doby. Digitalizované knihy nabízí i více funkcí pro čtenáře – tisk, ořez, ale také například hlubší prozkoumání dokumentu. Dále Robert Darnton zmiňuje také možnost větší interakce mezi autorem a čtenářem. Čtenáři si mohou s dokumentem pracovat dle vlastního uvážení, jediným omezením je ochrana proti zfalšování. (Darnton, 2007, str. 165-170)

1.2. Digitalizace

Slovo digitalizace je v dnešní době velmi často používané. Velmi jednoduše řečeno, jedná se o proces, při kterém je převáděn formát díla do druhého formátu. Je to tedy převod například obrazu, zvuku nebo knihy do digitální formy. Je důležité si ale uvědomit, že i když se vytváří kopie, neznamená to nahrazení originálu. Naopak, jedná se o vytvoření nového dokumentu, který nemá za cíl nahradit originál, ze kterého byl vytvořen. (Psohlavec, 2002)

Na proces digitalizace dokumentů se můžeme dívat jako na způsob jejich reformátování, které spočívá v převedení do elektronické podoby. Neopomenutelnou částí celého procesu je vytváření metadat, které jsou ukládány s daty. Výsledkem je dokument v obrazové nebo textové podobě. (Vrbenská, 2003) Digitalizace by se měla vnímat jako morální povinnost, která zajišťuje, aby kulturní odkaz byl dostupný také online. Procesem digitalizace předcházíme tomu, aby se tento kulturní odkaz neztratil a byl tak zachován pro další generace. (Kubátová, 2011)

Výhody a nevýhody digitalizace

Výhod nabízí digitalizace celou řadu. Pro koncového uživatele je nesporným ulehčením získání dokumentu na dálku s kvalitním zpracováním a tím i snazší získání nových informací. S tím souvisí také flexibilita digitálního materiálu – data lze snadno přeformátovat, upravit nebo vytisknout. Nespornou výhodou digitalizace je také snížení manipulace s originálními nosiči. Většinou je tvoří starý nebo křehký materiál a proces

digitalizace tak prodlužuje životnost samotného originálu. (Kanndppanavar, Rajanikanta a Tandur, 2010)

Dále lze snadno odvodit, jaké nevýhody digitalizace přináší. Například vývoj technologií může znamenat rychlé zastarávání ukládání dat. Vývoj technologií je ale také nákladný a pro obsluhu je potřeba kvalifikovaný personál.

1.2.1. Digitalizace na vysokých školách

Konkrétním příkladem digitalizace na vysokých školách může být *Digitalizační centrum Univerzity Karlovy*. Poskytuje své služby primárně fakultám a pracovištím Univerzity Karlovy, ale také veřejnosti. Mezi cíle digitalizačního centra patří poskytování digitalizačních služeb a metodické podpory digitalizace fakultám a součástí Univerzity Karlovy, spolupráce s pracovišti Univerzity Karlovy, které nedisponují technickým vybavením, poskytování reprografických a dalších doplňkových služeb, poskytování digitalizace veřejnosti. (Univerzita Karlova, 2020 a) Probíhá zde digitalizace historických fondů, kronik, archiválií a studijní literatury. (Univerzita Karlova, 2020 b)

Nejčastějším předmětem digitalizace na vysokých školách jsou kvalifikační závěrečné práce, skupina řadící se do oboru, který nazýváme šedá literatura. Definice šedé literatury z TDKIV zní: „*Dokumenty, které nejsou publikovány obvyklým způsobem a nejsou proto dostupné na běžném knižním trhu (např. diplomové a disertační práce, výzkumné zprávy, interní dokumenty, oficiální publikace atd.). Pro vyhledávání a distribuci šedé literatury existují specializované informační systémy (např. databáze SIGLE).*“ (Matušík, 2003) Producenty šedé literatury jsou tedy vysoké školy, ale také grantové agentury, orgány státní správy, paměťové instituce (např. knihovny, archivy, muzea), výzkumné instituce, podniky a firmy. (*Národní úložiště šedé literatury*, 2018 a) Šedá literatura je zveřejňována například pomocí agregátorů, databází, repozitářů, portálů, archivů a registrů. (*Národní úložiště šedé literatury*, 2018 b)

Zpřístupnění závěrečných kvalifikačních prací v České republice

V České republice je problematika zveřejňování kvalifikačních prací řešena zákonem č. 111/1998 Sb. o vysokých školách. Konkrétně § 47 b o zveřejňování závěrečných prací. Tato část zákona hovoří o nevýdělečném zveřejňování závěrečných prací, možnostech zveřejnění (ustanovuje vnitřní řád školy), přístupnosti práce veřejnosti pět dní před její obhajobou a odložení zveřejnění. (Zákony pro lidi, 2022 a)

Konkrétním příkladem univerzitního repozitáře může být *Digitální repozitář Univerzity Karlovy*. Je založen na základě opatření rektora č. 13/2017 o zpřístupnění elektronické databáze závěrečných prací z 1. března 2017. (Univerzita Karlova, 2018) Je zde možné prohlížet elektronické vysokoškolské kvalifikační práce a habilitační práce, které byly vydány od roku 2006. Repozitář lze prohlížet anonymně, ale pro některé dokumenty lze procházet pouze s platným přihlášením, na takové dokumenty se vztahuje omezený přístup. (Knihovna PF UK, 2022)

Dalším zastupitelem je systém *Theses.cz*, který je provozován Fakultou informatiky Masarykovy univerzity, který plní dvě role. Slouží pro vkládání kvalifikačních prací, slouží tedy jako registr, kde díla mohou být veřejně vyhledána. O tom, kdo si práci a informace o ní může zobrazit, rozhoduje škola, která práci do systému vkládá. Zapojených škol je v současné době šedesát čtyři. Druhou funkcí je prověřování závěrečných prací, zda nejeví známky plagiátu. (Theses.cz, 2022)

Nejvýznamnějším repozitářem a zároveň národním agregátorem záznamů je v České republice *Národní úložiště šedé literatury*, zkráceně *NUŠL*. Jeho cílem je práce s šedou literaturou, konkrétně její zviditelnění, zpřístupnění, ukládání a archivace. *NUŠL* lze rozdělit na dvě části – digitální repozitář a vyhledávač šedé literatury. Jedná se o pro uživatele bezplatnou službu, kterou provozuje *Národní technická knihovna*. (Národní úložiště šedé literatury, 2018 c) *NUŠL* vzniklo ze čtyřletého projektu *Digitální knihovna pro šedou literaturu – funkční model a pilotní realizace, který probíhal mezi lety 2008 až 2011*. Po ukončení projektu bylo pokračováno v rozvoji, který vedl až k dnešní podobě *Národního úložiště šedé literatury*. (Národní úložiště šedé literatury, 2018 d)

Zpřístupnění závěrečných kvalifikačních prací ve světě

Významným sdružením pro tuto oblast je *DART-Europe E-theses Portal*. Jedná se o portál pro elektronické kvalifikační práce, který vznikl v roce 2005. Jeho cílem je přinést usnadnění v přístupu ke kvalifikačním pracím. Je spravován *UCL Library Services*. V současné době umožňuje procházet 1 241 830 kvalifikačním pracím, které podporují Open Access. Tyto kvalifikační práce pocházejí z 579 univerzit z 29 evropských zemí. (*DART-Europe E-theses Portal*, 2022)

Jedním ze známějších zastupitelů světových repozitářů je *OpenGrey*. Jedná se o repozitář pro informace o šedé literatuře, který pomocí Open Access poskytuje možnost čtenářům navštívit až 700 000 bibliografických odkazů, jež pochází z území Evropy. Mezi obory, které zde mají zastoupení patří věda, technologie, biomedicína, ekonomie, humanitní vědy a sociální vědy. Následně se zde zpřístupňují například dokumenty typu doktorských disertačních prací, výzkumné zprávy, konferenční příspěvky, technické zprávy a další oficiální publikace. (*OpenGrey*, 2022) Jeho počátky sahají do roku 1980. V té době ale nesl repozitář název *System for Information on Grey Literature in Europe* (využívá se zkratka *SIGLE*), který se změnil v roce 2006, kdy *SIGLE* přešla na *OpenSIGLE* a stala se tak online databází s otevřeným přístupem. Název zůstal stejný čtyři roky, aby byl v roce 2010 změněn na *OpenGrey*. Činnost úložiště *OpenGrey* byla ukončena 1. prosince 2020, kdy se veškerý obsah převedl na úložiště *GreyGuide*. (*GreyNet International*, 2022) Toto úložiště v současné době funguje jako přední portál a úložiště pro šedou literaturu. (*Grey Guide*, 2022)

Dalším významným repozitářem je *Networked Digital Library of Theses and Dissertations*, (dále v textu jako *NDLTD*). Jedná se o mezinárodní organizaci, která podporuje elektronické publikování a Open Access ve školství a tím si stanovuje i svůj cíl, zlepšit sdílení znalostí po celém světě. Mezi její funkce patří přijímání, vytváření, užívání, uchování a následné šíření elektronických závěrečných kvalifikačních prací. (*NDLTD*, 2022 a) Práce na této digitální knihovně započaly již v roce 1987, výsledná podoba byla představena v roce 1996. V současné době mezi členy patří například: *Adobe*, *American Library Association*, *Association of Research Libraries*, *Coalition for Networked Information* a další. (*NDLTD*, 2022 b)

1.3. Autorské právo

Autorské právo je v České republice ohraničeno zákonem číslo č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, který byl schválen 7.dubna 2000 Parlamentem České republiky. Obecně o něm hovoříme jako o autorském zákoně. (Zákony pro lidi, 2022 b) Tento zákon definuje TDKIV: „*Zákon upravující práva autora k jeho dílu, související práva (např. právo výkonného umělce, výrobce zvukového záznamu, nakladatele apod.), právo pořizovatele databáze na ochranu a kolektivní správu těchto práv.*“ (Hauznerová, 2003 a)

Základním pojmem autorského práva je autorské dílo, které je definováno takto: „*Dílo literární, umělecké a vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora, a které je trvale nebo dočasně vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. Dílem je zejména dílo slovesné, grafické, hudební, choreografické, fotografické, audiovizuální, architektonické nebo počítačový program). Autorským dílem není námět, pouhý údaj sám o sobě, denní zpráva, objev, vědecká teorie, statistický graf aj.*“ (Hauznerová, 2003 b)

V současné době se připravuje novela autorského zákona o dílech nedostupných na trhu. Obsahuje například nový § 27 c pro definici DNNT: „*Za nedostupné na trhu se považuje dílo podle § 2, pokud lze poté, co bylo vynaloženo přiměřené úsilí ke zjištění jeho dostupnosti veřejnosti, v dobré víře předpokládat, že není dostupné veřejnosti v běžné obchodní síti.*“ Nebo se jedná o přidání § 37 b, o licencích pro užití díla nedostupného na trhu. (Faladová, 2022) V návaznosti na tuto novelu je následující podkapitola věnována problematice DNNT a poté následuje podkapitola zabývající se osiřelými díly. Obě tyto skupiny zaujímají v autorském zákoně specifické postavení, a proto je tedy zásadní, tuto problematiku představit.

Obsah autorského práva

Autorské právo lze rozdělit na dvě oblasti. Na práva osobnostní a práva majetková. Osobnostní právo se vztahuje na práva autora, který může rozhodnout o zveřejnění svého díla. Dále je jeho právem rozhodnout o tom, jak a jestli bude jeho autorství uvedeno při zveřejnění samotného díla. Dalším právem je svolení k jakékoli změně či zásahu do díla. Autor má přístup k dílu, jiná osoba nesmí dílo využívat tak, aby snížila jeho hodnotu. S touto problematikou souvisí autorský dohled, který spočívá nad autorovou kontrolou nad jeho dílem. Osobnostní práva jsou nepřevoditelná, autor se jich nemůže vzdát, a proto zanikají až s jeho smrtí. Následně musí být v díle dále uveden autor, hodnota díla nesmí být degradována. Blízké osoby autora se mohou domáhat ochrany.

Majetkových práv, stejně jako osobnostních, se autor nemůže zřeknout, nelze je převést. Majetková práva platí za doby autorova života a sedmdesát let po jeho smrti. Pokud je dílo výsledkem práce několika autorů, sedmdesát let se začíná odpočítávat po smrti od posledního, který zemřel. V momentě, kdy uplyne sedmdesát let od smrti autora (posledního žijícího spoluautora) stává se dílo tzv. volným dílem. Každý může tedy toto dílo volně využít. Opět platí, nikdo si nesmí dílo nárokovat,

degradovat jeho hodnotu. Musí být vždy uveden autor, výjimkou je dílo, u kterého je autor anonymní. (Kačírek, 2018)

Autorské právo ve světě

Základní kámen pro problematiku autorského práva představuje *Bernská úmluva* o ochraně literárních a uměleckých děl. Tato úmluva byla přijata 1886 v Bernu. Její originální znění bylo od té doby několikrát pozměněno, konkrétně v Berlíně (1908), Římě (1928), v Bruselu (1948), Stockholmu (1967) a naposledy v Paříži (1971). (Britannica, 2022) Jejím cílem je podpořit tvůrce autorských děl, aby získali prostředky ke kontrole nad jejich díly. Určuje alespoň minimální úroveň ochrany. (*World Intellectual Property Organization*, 2022 a) Mezi lety 1893 až 1969 se o *Bernskou úmluvu* staral *Mezinárodní úřad pro ochranu duševního vlastnictví* (zkratka *BIRPI*), ale od roku 1970 ji spravuje *Světová organizace duševního vlastnictví* (zkratka *WIPO*). Jedná se o organizaci *OSN*, která byla založena roku 1967. Pracuje s duševním vlastnictvím a autorskými právy. Mezi její členy patří 193 zemí. (*World Intellectual Property Organization*, 2022 b)

1.4. Díla nedostupná na trhu

Pojem díla nedostupná na trhu (dále v textu *DNNT*) (anglický překlad je *Out of Commerce Works*), zahrnuje skupinu děl, na která se stále vztahují autorská práva, tedy neuplynulo sedmdesát let po smrti autora. Další vlastností je nedostupnost na trhu, jak v originále, tak ani v upravených vydáních. (*Knihovna PF UK*, 2020)

Díla nedostupná na trhu se také stala předmětem jednání a dne 17. dubna 2019 byla vydána směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES, která se zabývala také *DNNT* problematikou. Cílem této směrnice je pomoci usnadnit institucím jejich práci s kulturním dědictvím, především se získáváním licencí k těmto dílům. (Esipa, 2019)

1.4.1. Díla nedostupná na trhu v České republice

Mezi díly *DNNT* je možné najít plné texty knih, novin a časopisů vydaných na území České republiky do roku 2007, výjimku tvoří periodika, která jsou vydaná alespoň před deseti lety. Tato služba se nazývá *NDK – DNNT*, je poskytována na základě licenční smlouvy Národní knihovny České republiky s kolektivními správci autorských

práv *DILIA* a *OOA-S*. V současné době službu *NDK – DNNT* umožňují vzdálené prohlížení děl nedostupných na trhu skrze své digitální knihovny čtyři instituce: Národní digitální knihovna Národní knihovny České republiky, Digitální knihovna Moravské zemské knihovny, Digitální knihovna Akademie věd České republiky, Digitální knihovna Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové. (*Díla nedostupná na trhu*, 2022)

Seznam děl nedostupných na trhu

Co lze zveřejnit v režimu DNNT určuje Seznam děl nedostupných na trhu, který obsahuje seznam monografií a periodik vydaných na území ČR, a která zároveň nejsou dostupná na knižním trhu. Počet děl na seznamu má podobu interaktivní aplikace a počet děl na něm se neustále mění, dle toho, jak se dílo vyvíjí - např. stává se z něj dílo volné (dochází k uplynutí doby ochrany autorských práv po smrti autora či posledního spoluautora), je vyřazeno ze seznamu autorem nebo právoplatným nositelem práv (např. dědicem), nebo v opačném případě dílo splňuje podmínky pro *DNNT* a je do seznamu zařazeno, následně schváleno, a jeho digitální kopie je zveřejněna pro veřejnost. Díla do seznamu navrhuje sám autor, nositel práv, kolektivní správce či knihovna. Dílo ze seznamu může vyřadit autor, nositel práv anebo nakladatel přímo skrze aplikaci SDNNT. (*Díla nedostupná na trhu*, 2022 a)

Uživatelský přístup

Uživatel má dvě možnosti, jak získat přístup k dokumentům, které spadají pod *DNNT*, obě jsou bezplatné, ale zájemce o službu musí být registrovaným uživatelem některé ze zapojených institucí. První varianta přístupu je *Možnost čtení plného textu online pro individuální uživatele knihoven prostřednictvím vzdáleného přístupu*. Uživatel k přístupu ke službě musí mít platnou registraci u knihovny, která má uzavřenou smlouvu o poskytování služeb *NDK-DNNT* s Národní knihovnou České republiky. Existuje zde omezení služby u knižních publikací, které jsou vydány do roku 2001. Periodika jsou přístupná, pokud splňují dobu alespoň 10 let od vydání. Není možné zhotovovat kopie, ani digitální, ani tiskové. Porušením tohoto zákazu může být uživateli pozastaven přístup ke službě, ale také může dojít k pokutě ve formě sankcí, protože se jedná o autorskoprávní delikt, který porušuje samotný autorský zákon.

Druhou možností je *čtení plného textu dokumentu na terminálu v prostorách knihovny*. I tato služba vyžaduje, stejně jako předchozí, registraci uživatele v knihovně, která má platnou smlouvu s Národní knihovnou České republiky o poskytování služeb *NDK-DNNT*. Další stejnou vlastností je také přísný zákaz zhotovování digitálních a tiskových kopií. Platí tu stejná pravidla při porušení – pozastavení služby pro konkrétního uživatele a také trest ve formě sankcí. Služba je v dané knihovně dostupné na vyhrazeném místě (např. studovna), kde jsou kromě děl dostupných přes vzdálený přístup z první možnosti, ale také díla z let 2003 až 2007. (Díla nedostupná na trhu, 2022 b)

1.4.2. Mezinárodní databáze děl nedostupných na trhu

Organizace *EUIPO* byla pověřena, aby vytvořila a následně spravovala jednotný portál, který se bude zabývat právě díly nedostupnými na trhu. Výsledek této práce je známý jako *Out of Commerce Works Portal*. Jeho úkolem je shromažďovat informace o nedostupných dílech, která chtějí kulturní organizace šířit a digitalizovat. Pro uživatele je portál veřejně přístupný. Uživatelé mohou vyhledávat díla, která spadají do kategorie *Out of Commerce*, stejně tak lze vyhledávat organizace, která tato díla poskytují a přihlásit se k odběru novinek o nových zveřejněných dílech na portálu. Další funkce, které portál nabízí, se odvíjejí podle role, kterou uživatel zastupuje. Například organizace kulturního dědictví, jako jsou národní knihovny, mohou vytvářet záznamy o *DNNT* ze svých sbírek předtím, než je zpřístupní. Není opomenuto ani na držitele práv, kteří mohou svá díla identifikovat o požádat o vyřazení. Dalšími uživateli mohou být veřejné instituce, které mohou například pracovat se záznamy (tvorba, úprava, mazání, aktualizace) na portálu nebo získávat statistiky. (*Out of Commerce Works Portal*, 2022)

1.5. Osířelá díla

Pojem osířelé dílo představuje autorské dílo, jehož autor nebo jiný účastník vzniku, není znám. Současně platí, že doba ochrany autorských práv neuplynula. Neznámost autora vychází z několika možností. První je, že autor výsledek své práce nezaregistroval, druhý důvod je, že proběhl prodej autorských práv další osobě a ani tento proces nebyl zaznamenán. Může se vyskytnout i případ, kdy je autor známý, ale je nemožné ho dohledat, např. není známo místo současného pobytu – autor nemůže tedy poskytnout souhlas s užitím jeho díla, pokud si to daná situace žádá. Komplikací se

může jevit i samotná smrt autora, kdy neexistují žádní dědicové a souhlas tak není možné získat, a tak se z díla stává dílo osiřelé. Důkaz o uplynutí autorských práv se vyhodnocuje dle údajů, které jsou známy. Například podle data narození či úmrtí autora, ale také podle data, kdy bylo dílo publikováno. Pomocným ukazatelem může být také staří díla. (Havlová, 2003)

1.5.1. Právní ustanovení

Problematika osiřelých děl se stala předmětem návrhu Evropské komise. Byl vypracován právní rámec, který by zjednodušoval volný pohyb znalostí – digitalizaci děl, která jsou chráněna autorskými právy a není u nich možné získat souhlas autora s jejich užitím. Dne 25. října 2012 byla tedy vydána směrnice o některých povolených způsobech užití osiřelých děl, známá jako směrnice 2012/28/EU. (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU, 2012)

V České republice se následně stávající autorský zákon novelizoval zákonem č. 228/2014 Sb., který byl přijat 23. září 2014. Přinesl začlenění pojmu osiřelé dílo do autorského zákona. (Zákony pro lidi, 2022 c) Aktuální zákon č. 121/2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), obsahuje konkrétní části, které se zabývají osiřelými díly – konkrétně § 27 a, § 27 b. Dále § 37 a o licencích pro určitá osiřelá díla, a § 103, který hovoří o poskytování oprávnění k výkonu práv k užití osiřelých děl a jiných osiřelých předmětů ochrany. (Zákony pro lidi, 2022 a)

1.5.2. Databáze osiřelých děl

V České republice v současné době není k dispozici žádná databáze pro osiřelá díla. Uživatel má k dispozici ale databázi *Orphan Works Database*, která je veřejně přístupná na internetu. Databáze je spravována *European Observatory* (zkráceně *EUIPO*), společně s dalšími projekty. Jedná se o jedinou databázi svého druhu. Je možné v ní procházet informace o osiřelých dílech, které obsahují sbírky zapojených organizací ze členských států, jedná se o veřejně přístupné knihovny, vzdělávací instituce, muzea, archivy, organizace, které se zabývají filmovým a zvukovým dědictvím, ale také veřejnoprávní vysílací organizace. Informace se do databáze zapisují dle směrnice 2012/28/EU, která byla schválena 25.října 2012. (*EUIPO*, 2022)

1.6. Open Access

V českém překladu hovoříme o Open Access jako o otevřeném přístupu. Jedná se o specifický model vědecké komunikace, který umožňuje volný přístup k vědeckým informacím. Toto zpřístupnění je rychlé, trvalé, bezplatné a online. Poskytovány jsou vědecké plné texty, které jsou veřejně publikovány pro veřejnost. Mezi výhody řadíme zviditelnění vědeckých výsledků, zrychlená výměna informací, zvýšení dostupnosti vědeckých textů, rozšíření čtenářské skupiny a zvýšení informačního dopadu. (Open access v ČR, 2021 a)

1.6.1. Historie

První myšlenky Open Access se začínají objevovat roku 1971, kdy byla spuštěna první digitální knihovna s názvem *Project Gutenberg*. V roce 1987 vznikl první časopis s otevřeným přístupem, *New Horizons in Adult Education*, přístupný online a vycházející dodnes. Rok 1991 byl významný kvůli vzniku prvního digitálního archivu. Nesl název *Arxiv*, a jeho autorem je Paul Ginsparg z *Los Alamos National Laboratory*. O dva roky později, v roce 1993, *Johns Hopkins University* představila *Project MUSE*, online databázi poskytující přístup k digitálnímu obsahu ze dvou set univerzitních tisků a vědeckých společností po celém světě. Jedná se tako o prvního vydavatele, který umožnil autorům si ponechat svá práva. Rok 1996 přinesl vznik internetového archivu, za kterým stojí Brewster Kahle. Dalším významným datem se stal rok 2002, kdy vznikla *Budapešťská iniciativa pro otevřený přístup*. (Symplectic, 2022) Cílem této iniciativy bylo vyzvat instituce a vědecké pracovníky k publikování jejich prací na internetu, aby se nové vědecké poznatky dostaly k veřejnosti a zmizely tak bariéry, které tomuto obohacení společnosti brání. (*Budapest Open Access Initiative*, 2002). Tentýž rok byla založena organizace *Creative Commons*, jejíž licence usnadňují veřejnosti používání autorských děl dodnes. (Symplectic, 2022) V roce 2003 bylo vydáno prohlášení *Bethesda Statement on Open Access Publishing*, kde byly definovány podmínky, které dokument musí splňovat, aby mohl být využíván Open Access: bezplatné právo na přístup s licencí, která umožňuje užívání, distribuci, množení a vytváření děl odvozených. Druhou podmínkou je uložení v úložišti, které podporuje Open Access, interoperabilitu a dlouhodobou archivaci. (Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche, 2022) Na *Budapešťskou iniciativu* téhož roku navázala *Berlínská deklarace*. (Symplectic, 2022) Jejím cílem bylo rozšířit povědomí o otevřeném

přístupu, aby byly informace dostupné široké veřejnosti. (Max Planck Open Access, 2022) Následující roky docházelo například k vývoji některých nástrojů pro Open Access, jako například *ROARMAP* (vznik 2004), *OpenDOAR* (vznik 2006) a další. (Symplectic, 2022)

1.6.2. Nástroje Open Access

Pro uživatele otevřeného přístupu po celém světě existuje několik možností, jak se k potřebným dokumentům dostat. Jedním z nich jsou databáze. Například *Directory of Open Access Resources*, která zpřístupňuje časopisy, sborníky, webové stránky a další. Dále *OpenDOAR*, která funguje jako databáze pro institucionální, předmětové, oborové, datové repozitáře. Není opomenuto ani na politiku vědeckých časopisů s recenzním řízením, kterou sdružuje databáze *Transpose*. Poslední jmenovanou je databáze a zároveň mapa politik, otevřených časopisů a repozitářů, *Open Access Map*. Ze zástupce adresářů stojí za zmínku *Directory of Open Access Books*, adresář s otevřenými knihami, vystupující pod zkratkou *DOAB*. Druhým jmenovaným adresářem je *Directory of Open Access Journals* pro otevřené časopisy, který zastává také roli agregátora, který je v těchto časopisech publikován. Je známý pod zkratkou *DOAJ*.

Existují tři hlavní agregátoři obsahu pro Open Access. První vystupuje pod zkratkou *BASE*, celý název zní *Bielefeld Academic Search Engine*. Jedná se o mezinárodní agregátor pro otevřené dokumenty. Dále *OpenAIRE*, který je portálem Evropské komise a zároveň slouží jako agregátor otevřených repozitářů s publikacemi, daty a projekty, které jsou evropské. Posledním zmíněným je agregátor pro články z otevřených časopisů, vystupující pod názvem *Paperity*.

V souvislosti s Open Access problematikou je nutné neopomenout ani na autorská práva a licence. Za zmínku stojí dva tyto nástroje pro Open Access. Pravděpodobně nejznámějším zastupitelem této skupiny jsou veřejné licence *Creative Commons*. Dále je velmi užitečný nástroj pro určování vhodného licencování softwaru nebo výzkumných dat, který se nazývá *EUDAT License Selector*. (Open access v ČR, 2021 b)

1.6.3. Metody pro poskytování Open Access

V současné době existují tři modely, jak poskytovat Otevřený přístup. Každý z nich je specifický a hodí se pro něco jiného.

Zelený otevřený přístup

Článek je zveřejněn v konvenčním předplaceném časopise. Kopie je archivována ve volně přístupném zdroji (např. v institucionálním repozitáři). Tento způsob je nejhojnější, ale také nejsnazší. Využívá se v momentě, kdy autoři archivují kopii bez značky vydavatele na svých vlastních webových stránkách. Po archivaci materiálu může být také využit archiv v konkrétním oboru – například *Arxiv*, fyzikální archiv, který vznikl v roce 1991 a stal se tak průkopníkem v této oblasti. Tato metoda se v současné době používá prostřednictvím institucionálních repozitářů, sídlících v univerzitách a výzkumných ústavech.

Zlatý otevřený přístup

Článek je zveřejněn v konvenčním časopise, který má předplatné. Je ale volně přístupný. Existují dvě možnosti, buď jsou všechny články v časopise přístupné, nebo je umožněn přístup bez předplatného pouze k vybraným článkům. Co se týká autorů článků, jejich povinností je za publikaci zaplatit. Je navrhováno, aby se této problematice chopily knihovny a informační centra, protože plní funkci publikačních orgánů. Peníze, které by byly pro tuto činnost použity, by pocházely z ušetřených finančních zdrojů za zrušení předplatného časopisů.

Platinový otevřený přístup

Jedná se o metodu, kdy je článek volně publikován v plně přístupných časopisech, bez toho, aby jeho publikaci byli autoři povinni platit. Nejznámějším dostupným softwarem, který lze pro tuto metodu využít, je *Open Journal Systems*. Dále lze jmenovat *Information Research*, *Library and Information Research* nebo *Evidence-based Library a Information Practise*. (Bawden a Robinson, 2017, str.291)

2. Život Roberta Darntona

2.1. Osobní život Roberta Darntona

Robert Darnton se narodil 10. března 1939 v New Yorku ve Spojených státech amerických, rodičům Eleanor a Byronovi Darntonovým. (Robert Darnton, 2014) O dva roky později rodina přivítala na svět druhorozeného syna, Johna Darntona. Jeho jméno je také známé. John Darnton se totiž vydal podobnou cestou jako jeho starší bratr – stal se z něj úspěšný novinář, který působil například v New York Times. Za svůj život získal různá ocenění, můžeme jmenovat Pulitzerovu cenu za mezinárodní zpravodajství z roku 1982 nebo Polk Award, kterou získal dvakrát. Kromě žurnalistiky se John Darnton věnuje ale také psaní knih, většinou se jedná o vědecké a lékařské thrillery. (Fantastic Fiction, 2022)

Oba bratři si pravděpodobně vzali příklad při výběru své profesní dráhy od otce. Byron Darnton byl americký reportér a válečný korespondent pro New York Times v době druhé světové války. Zemřel brzy po narození druhého syna Johna Darntona, ve věku 44 let. Stalo se tak 18. října 1942 při práci na Papue – Nové Guineye, kdy se po příjezdu stal obětí výbuchu bomby. (The Michigan Alumnus, 1942) Další důležitou osobou v životě Roberta Darntona je jeho manželka Susan Darnton. Společně vychovali tři děti. (Robert Darnton, 2014)

Robert Darnton zahájil svou studijní dráhu v rámci stipendia na Phillips Academy, kde studoval mezi lety 1954–1957. (Robert Darnton, 2014) Phillips Academy je fakultou s patrnou historickou minulostí. Byla založena v roce 1778 a řadí se tak k jedné z nejstarších škol ve Spojených státech. (Andover, 2022)

Darntonovy následné kroky vedly na dvě školy, které je možné pokládat za jeho Alma Mater. První z nich je Harvard College, kde studoval tři roky, mezi lety 1957 až 1960. (Robert Darnton, 2014) Z tohoto studia získal bakalářský titul A.B. (Artium Baccalaureus – bakalářský titul v anglosaských zemích). Poté navštěvoval od roku 1960 do roku 1964 univerzitu v Oxfordu. Zde studoval díky Rhodskému stipendiu. (Robert Darnton, 2014) To je udělováno jako postgraduální ocenění ke studiu pro studenty na univerzitě v Oxfordu. Bylo založeno v roce 1902 Cecilem Johnem Rhodesem a je tak jedním z nejstarších stipendií na světě. (Rhodes Trust, 2022) Dalším významným nositelem Rhodského stipendia je například bývalý americký

prezident, Bill Clinton, nebo významný astronom Edwin Hubble. (How Stuff Works, 2007) Robert Darnton se díky tomuto stipendiu mohl přihlásit k dalšímu studiu a získat vyšší titul, DPhil., a stal se tak doktorem filozofie. (Robert Darnton, 2014)

2.2. Profesní život Roberta Darntona

Po získání doktorského titulu se Robert Darnton stal mezi lety 1964–1965 reportérem u The New York Times. (Robert Darnton, 2014) Rok po jeho odchodu zde začal pracovat i jeho mladší bratr John Darnton. (Fantastic Fiction, 2022) Robert Darnton se po ukončení práce reportéra vrátil na Harvardskou univerzitu, kde byl zvolen jako junior člen do Society of Fellows, na funkční tříleté období mezi roky 1965–1968. (Robert Darnton, 2014) Členství ve Society of Fellows je platné pouze tři roky, bez možnosti prodloužení. Tato učená společnost si prostřednictvím senior členů do svých řad vybírá osoby, které jsou výjimečné. Tedy učence kteří jsou originální, schopní, vynalézaví, mají zájem rozvíjet svůj intelekt. Society of Fellows poskytuje těmto lidem příležitost pokračovat ve studiu na libovolném oddělení univerzity, a to bez formálních požadavků. Poprvé byla společnost zorganizována v roce 1933 díky daru A. Lawrence Lowella, a funguje dodnes. (Harvard University, 2022)

Rok 1968 lze vnímat jako přelomový pro kariéru Roberta Darntona. V tomto roce se rozhodl pro pedagogickou dráhu. Nastoupil na univerzitu v Princetonu, na katedru historie. Jeho specializací byla Dějiny knihy v Evropě v 17. a 18. století. Začal zde vyučovat předmět evropské historie. (Princeton University, 2022) Během svých let na Princetonu se zajímal o literární svět osvícené Francie, kdy se zaměřoval na spisovatele a na jejich tvorbu. Na základě výzkumu v archivu švýcarského nakladatelství z 18. století zveřejnil seznamy ilegální literatury (filozofie, ateismus, pornografie), která byla několik let před revolucí pašována do Francie. Darnton také pomohl vytvořit vědecké pole “historie knihy”. Jeho další zájmy jsou elektronické knihy, publikace na webu a další nová média. V posledních letech svého působení na Princetonu vyučoval předmět o Francii (1685–1800), kladl důraz na různé způsoby historické analýzy. Další byl seminář o historii knihy, kde se jednalo o tiskařské techniky ve Francii v 18. století. Robert Darnton také ale nabízel postgraduální předměty zabývající se sociálními dějinami idejí a Francií 17. a 18. století. Kromě pedagogické činnosti byl Robert Darnton činný i v jiných oblastech na Princetonu. (Princeton University, 2022) Konkrétně od roku 1987 až do 2007 byl ředitelem programu

evropských kulturních studií. (Robert Darnton, 2014) Tento program byl založen v roce 1975, a je tak jedním z nejstarších certifikačních programů v Princetonu. (European Cultural Studies, 2022) Dále byl Robert Darnton ředitelem Centra pro studium knih a médií. V této funkci působil pět let, mezi roky 2002 až 2007. V roce 2007 Robert Darnton odešel z pozice profesora na Univerzitě v Princetonu. (Robert Darnton, 2014)

V témže roce se Robert Darnton vrátil na svou Alma Mater, Harvardskou univerzitu. Stal se zde profesorem Univerzity Carla H. Pforzheimerera, ale také ředitelem Univerzitní knihovny na Harvardu. V této době byl také hostujícím profesorem nebo stipendistou na několika dalších univerzitách. Také pracoval na pozici správce v New York Public Library a Oxford University Press. Důležité je ale také zmínit období, kdy působil jako prezident ve dvou odborných společnostech – American History Association (v roce 1999) a Mezinárodní společnosti studií osmnáctého století. (Robert Darnton, 2014)

2.3. Ceny a ocenění

Za svůj dosavadní život získal Robert Darnton řadu cen a ocenění. První cena přišla již na začátku jeho kariéry, a to v roce 1971. Jednalo se o cenu Essay Prize, kterou Darntonovi udělila American Society for Eighteenth – Century Studies. Tuto cenu Robert Darnton obdržel dvakrát, poprvé tedy v roce 1971 a poté v roce 1973. V témže roce (1973) obdržel Darnton ještě jednu cenu, Koren Prize od Society for French Historical Studies. (Robert Darnton, 2014)

O několik let později, v roce 1979, Robert Darnton získal cenu, kterou lze považovat za první významnější ocenění. (Robert Darnton, 2014) Obdržel Leo Gershoy Award za dílo *The Business of Enlightenment: A Publishing History of the Encyklopédie, 1775–1800*. (American Historical Association, 2022 a) Práce vyšla v roce 1979 prostřednictvím Harvard University Press. (Robert Darnton, 2014) Tato cena je udělována každoročně American History Association již od roku 1975, díky paní Idě Gershoy, která věnovala asociaci dar za účelem vytvoření ceny na památku jejího manžela, Leo Gershoeho, který byl specialistou na evropské dějiny. (American Historical Association, 2022 a)

Další cenou, která stojí za zmínku je National Book Critics Circle Award z roku 1996. Tuto cenu Robert Darnton získal za kritiku *The Forbidden Best-Sellers of Prerevolutionary France*, která pochází z roku 1995. (Robert Darnton, 2014)

Cenu uděluje stejnojmenná organizace National Book Critics Circle, která byla založena v roce 1974. (National Book Critics Circle, 2022)

Kromě klasických cen ale Robert Darnton dosáhl i na jiná ocenění. Byl jmenován jako Chevalier do dvou francouzských společností – Légion d'Honneur v roce 1999, a do Ordre des Arts et des Lettres v roce 1888. Do druhé zmiňované společnosti byl přijat také jako Officier v roce 1993.

V roce 2004 získal Robert Darnton Gutenberg Prize, kterou uděluje International Gutenberg Society a město Mohuč v Německu. (Robert Darnton, 2014) Tato cena existuje od roku 1968. (Internationale Gutenberg-Gesellschaft in Mainz e.V., 2022)

Patrně nejvýznamnější cenou za Darntonovu dosavadní kariéru se stala National Humanities Medal for 2011. (Robert Darnton, 2014) Tuto cenu převzal Robert Darnton od tehdejšího prezidenta, Baracka Obamy, 13. února 2012. Společně s Robertem Darntonem převzalo cenu dalších sedm osobností, ale oceněn byl i vzdělávací program National History Day. (National Endowment for The Humanities, 2012)

Po tomto ocenění následovala cena Prix Mondial Cino Del Duca v roce 2013. Cenu uděluje Institut de France. (Robert Darnton, 2014) Cenu vytvořila Simone Del Duca v roce 1969 pro autory, kteří předávají humanistické poselství. Tuto cenu získali i dva čeští spisovatelé – Václav Havel v roce 1997 a o dvanáct let později, v roce 2009 Milan Kundera. Vítězný autor získává finanční dotaci ve výši 200 000 eur. (Fondation Simone Et Cino Del Luca Institut de France, 2022)

Kromě těchto cen ale Robert Darnton získal i další ocenění: MacArthur Prize Fellowship (1982–1987), Los Angeles Times Book Prize (1984), Behrman Humanities Award (1987), Eugene Asher Award (1988, National Book Award (1983), Prix Médicis (1991), Lifetime Achievement Award (2005), Prix France-Amériques (2011), Newberry Library Award (2011). (Robert Darnton, 2014)

Jako ocenění je důležité jmenovat také čestné doktoráty, které mu byly uděleny na těchto univerzitách: Université de Neuchâtel (1986), Lafayette College (1989), University of Bristol (1991), University of Warwick (2001), University of Bordeaux (2005), University of Versailles (2006), University of Paris IV-Sorbonne (2006),

University of St Andrews (2010), Colgate University (2012), Yale University (2012),
University of Buenos Aires (2014), Uppsala University (2016). (Robert Darnton, 2014)

3. Dílo Roberta Darntona

3.1. Dílo autora obecně

Robert Darnton je významným americkým historikem, jehož práce je značná i v oblasti akademických knihoven. V jeho dílech se tedy odráží jeho zájem o historii, konkrétně o Francii 18. století. Významně ale také přispěl k vytvoření vědecké pole nazvané „historie knihy“. Dále se v jeho textech objevují témata jako elektronické knihy, nebo elektronické publikování.

Hlavní díla

První Darntonova kniha byla vydána v roce 1968, prostřednictvím Harvard University Press. Jedná se o titul *Memserism and the End of the Englightenment in France*. Kniha byla přeložena do osmi jazyků. Následovala publikace *The Business of Englightenment: A Publishing History of the Encyklopédie, 1775-1800*. Knihu v roce 1979 vydalo také nakladatelství Harvard University Press. Dílo bylo přeloženo do minimálně šesti jazyků, a Robert Darnton za něj získal cenu National Book Critics Circle Award. Pod nakladatelstvím Harvard University Press vyšla i Darntonova další kniha, *The Literary Undeground of the Old Regime*, a to v roce 1982. Toto dílo bylo přeloženo minimálně do sedmi jazyků.

Dalším chronologicky řazeným titulem je *The Great Cat Massacre and Other Episodes in French Cultural History*. Tato kniha bude ale blíže představena o několik podkapitol později. Pod novým nakladatelstvím, W. W. Norton se Robert Darnton rozhodl publikovat v roce 1989, svou knihu *The Kiss of Lamourette: Reflections in Cultural History*. V roce 1991 byly vydány dvě autorovy knihy. *Edition et sedition. L'univers de la littérature clandestine au XVIIIe siècle* (nakladatelství Gallimard) a *Berlin Journal, 1989 – 1990* (nakladatelství W. W. Norton). O rok později, v roce 1992, vyšla publikace *Gens de letters, gens du livre* v nakladatelství Editions Odile Jacob. Nakladatelství W. W. Norton vydalo následující dvě Darntonovy knihy. V roce 1995 vyšla *The Forbidden Best – Sellers of Prerevolutionary France*. Ve stejném roce vyšla také kniha *The Corpus of Clandestine Literature in France, 1769–1789*.

Na počátku 21. století, v roce 2001, vyšla kniha *J. – P. Brissot, His Career and Coresdondence (1779–1787)*. Tento titul byl vydán prostřednictvím Voltaire Foundation v Oxfordu. Nakladatelství W. W. Norton ale pokračuje ve spolupráci

s Robertem Darntonem i nadále. V roce 2003 byla zde vydána kniha *George Washington's False Teeth. An Unconventional Guide to the Eighteenth Century*. Kniha byla přeložena minimálně do šesti jazyků.

Následuje kniha *The Case for the Books: Past, Present and Future*, která bude blíže představena v následující podkapitole. V roce 2010 byla uvedena kniha *The Devil in the Holy Water or the Art of Slander in France from Louis XIV to Napoleon*. Tuto publikaci vydalo nakladatelství University of Pennsylvania Press ve Philadelphii. Ve stejném roce byla vydána také *Poetry and the Police: Communication Networks in Eighteenth – Century Paris*, tentokrát ale pod nakladatelstvím Harvard University Press. Dalším významným dílem je bezesporu *Censors at Work: How states Shapes Literature*. Kniha vyšla v nakladatelství W. W. Norton v roce 2014. (Robert Darnton, 2014)

Mezi nejnovější díla patří kniha *A Literary Tour de France: The World of Books on the Eve of the French Revolution*, jež vyšla v roce 2018. Vydání této publikace se ujalo nakladatelství Oxford University Press. Nejnovější knihou Roberta Darntona je *Pirating and Publishing: The Book Trade in the Age of Enlightenment*. Tato kniha vyšla v roce 2021 rovněž prostřednictvím Oxford University Press. (World Cat, 2022)

Spolupráce

V rámci spolupráce s jinými autory Robert Darnton napsal čtyři knihy, které je nutné zmínit. První spolupráce proběhla v roce 1989 na knize *Revolution in Print: the Press in France 1775–1800*. Kolegou Roberta Darntona při psaní této publikace byl Daniel Roche. Kniha vyšla v nakladatelství The University of California Press a byla přeložena do portugalštiny. O devět let později, v roce 1998 vyšla kniha s názvem *Démocratie*. Tuto publikaci vytvořil Robert Darnton společně s Olivierem Duhamelem. Vyšla v nakladatelství Editions du Rocher v Paříži. V roce 2005 v Nauchâtel, pod nakladatelstvím Editions Gilles Attinger vyšla další kniha – *Le Rayonnement d'une maison d'édition dans l'Europe des Lumières: la Société typographique de Nauchâtel 1769 – 1789*, jenž vytvořil kromě Roberta Darntona také Michel Schlup. Poslední zmíněnou knihou, která vyšla ve spolupráci je *The Bohemians. A Novel*. Jedná se o knihu, která vyšla v roce 2010 ve Philadelphii prostřednictvím nakladatelství University of Pennsylvania Press. Podíleli se na ní tři autoři – Anne Gédéon Lafitte, Marquis de Pelleport a Robert Darnton. (Robert Darnton, 2014)

Speciální díla

Jako první je třeba zmínit knihu *The Darnton Debate. Books and Revolution in The Eighteenth Century*. Jedná se o svazek, do kterého přispělo několik autorů, aby vyjádřili svůj názor na celkové dílo Roberta Darntona. Jedná se o tyto autory: David A. Bell, Elizabeth L. Eisenstein, Daniel Gordon, Carla Hesse, Thomas E. Kaiser, D. F. McKenzie, Roland Mortier, Francois Moureau, Renato Pasta, Jeremy D. Popkin, Jonathan Rose, Dominique Varry. Robert Darnton tento projekt podpořil a sám do knihy přispěl částí, která reaguje na kritiky výše zmíněných autorů. Kniha vyšla v roce 1998. (Voltaire Foundation for Enlightenment studies, 2022)

I přes to, že je Robert Darnton americkým historikem, některé z jeho knih nevyšly přeložené v angličtině. Jedná se o tyto tituly: *Denkende Wollust* (1996), *Poesie und Polizei. Öffentliche Meinung und Kommunikationsnetzwerke im Paris des 18 Jahrhunderts* (2002), *Pour les Lumières. Défense, illustration, méthode* (2002), *El coloquio de los lectores. Ensayos sobre autores, manuscritos, editores y lectores* (2003), *Die Wissenschaft des Raubdrucks. Ein zentrales Element im Verlagswesen des 18. Jahrhunderts* (2003). (Robert Darnton, 2014)

Články

Činnost Roberta Darntona je velmi výrazná i v oblasti odborných článků, které se zabývají kritikou, historií, ale také elektronickým publikováním nebo elektronickými knihami. Článků je velké množství, není možné v této bakalářské práci všechny představit, ani je vyjmenovat. Pro příklad jsem vybrala několik významných: *Intellectual and Cultural History, What Is the History of Books?, The Facts of Literary Life in Eighteenth – Century France, What American Century?, New Life in e-books*. (Robert Darnton, 2014)

Dílo Roberta Darntona v České republice

V České republice dílo Roberta Darntona příliš známé není, pokud můžeme soudit dle vydávání autorových knih na našem území v českém jazyce. V českém překladu vyšla pouze jedna Darntonova kniha – *Velký masakr koček a další epizody z francouzské kulturní historie*. Jak již bylo zmíněno, originál vyšel v roce 1984, čeští čtenáři se překladu dočkali až v roce 2013, díky nakladatelství Argo v edici Každodenní život jako padesátý šestý svazek. O překlad se postarala Markéta Křížová. (Databáze Národní knihovny ČR)

Pro zájemce o dílo Roberta Darntona je k dispozici nová kniha – *Co jsou dějiny knih?* Pouze z názvu titulu je patrná reakce na jedno z jeho nejvýznamnějších děl. Tato publikace vyšla v roce 2021 pod nakladatelstvím Academia. Jejimi editorkami jsou Lenka Pořízková a Jiřina Šmejkalová. (Academia, 2022) Robert Darnton je stěžejní postavou pro tuto knihu, je zde také překlad jeho článku *What Is the History of Books*, doplněn o poznámky editorek. (Pořízková a Šmejkalová, 2021)

3.2. Rozbor konkrétního díla – *The Case for Books: Past, present and future*

Kniha Roberta Darntona *The Case for Books: Past, present and future* je v této textu považována za stěžejní publikaci, která svým čtenářům může poskytnout velice cenné a zajímavé informace, týkající se institutu knihy jako takové, jejího vývoje a místa v dnešní době. Čtenář se tak dozví více o jejích počátcích, o přijetí většinovou společností ale také o současné podobě a vnímání knih. Tato kniha se stala předmětem ke komentované rešerši pro tuto bakalářskou práci.

3.2. *The Case for Books: Past, present and future*

Kniha *The Case for Books: Past, present and future* je sbírkou esejí, které reagují na témata, jež Robert Darnton považuje za důležitá a o kterých by se podle něho mělo mluvit. I přesto, že kniha vyšla v roce 2009 a některé názory se tak mohou jevit jako zastaralé, není tomu tak – příklady a názory, které autor zmiňuje jsou dle názoru autorky této práce stále aktuální. (Darnton, 2009, str. vii - xvi)

V této zajímavé publikaci, která je v samotném úvodu označována autorem jako „kniha o knihách“ reaguje Robert Darnton na několik závažných témat, která si týkají knižní kultury a jejího vývoje. Z úvodu knihy vyplývá několik otázek. Jaké je místo klasických knih v digitálním světě, který člověk stvořil? Existuje nějaké propojení mezi tištěnými a digitálními knihami? Jak si udržet tempo při vydávání tištěných knih a vývojem digitálního prostředí? Jak přimět zatvrzelé příznivce tištěných knih k tomu, aby dali šanci také elektronickým knihám? (Darnton, 2009, str. vii - xvi)

Robert Darnton se na celý problém dívá komplexně. Řeší také například přístup jednotlivých generací ke knihám. Mladší generace vnímají technologie, přístup k elektronickým knihám a jejich následné používání jako samozřejmost.

Oproti tomu starší generace projevují respekt a snad i trochu bázeň z každodenního používání veškerých digitálních technologií. (Darnton, 2009, str. vii - xvi)

Dalším důležitým aspektem je také to, jak jsou veřejností vnímány knihovny. Darnton upozorňuje, že tyto kulturní instituce nejsou sklady knih, ale centra vzdělanosti. V souvislosti s těmito institucemi nelze opomenout výzvy, které přináší internetové knižní databáze – tyto portály by do budoucna mohly plně nahradit klasické knihy i knihovny jako takové. (Darnton, 2009, str. vii - xvi)

Obsah knihy *The Case for Books: Past, present and future*

V první části knihy, kterou Robert Darnton nazval Google a nová digitální budoucnost, analyzuje významný problém. Společnost Google se rozhodla obohatit kulturu po celém světě. Její vizí bylo vytvoření mezinárodní databáze knih, která by byla elektronicky dostupná po celém světě, a to jak pro soukromé osoby, tak také pro organizace, jako jsou například vysoké školy, za mírný poplatek. Díky tomu by nejen vysokoškolské instituce získaly pro své studenty volný přístup k odborným materiálům a studijním textům. (Darnton, 2009, str. xvii - xxx)

Myšlenka jako taková může znít pozitivně, ale objevil se problém. Společnost Google narušila autorská práva – digitalizace knih z vědeckých knihoven a následné zveřejňování úryvků z knih. Kauza následně vyvrcholila podáním žaloby Spolkem autorů a Asociací amerických vydavatelů na společnost Google v roce 2005. (Darnton 2009) Následoval vleklý soudní spor. Ve své knize Robert Darnton poukazuje na to, že ať bude výsledek sporu jakýkoliv, ovlivní knižní průmysl. Vyjadřuje také obavy o to, aby Google nezískal příliš velkou moc nebo aby nezískal přístup k příliš mnoha informacím uživatelů. (Darnton 2009, str. xvii - xxx)

Google i přes obžalobu pokračoval v digitalizaci titulů do své knihovny a vytvořil tak obrovskou zásobárnu informací, ve které jsou zastoupena díla autorů z celého světa. To se setkává s reakcí jednotlivých států, které se snaží díla svých literárních velikánů bránit. Proti Googlu se tak staví do opozice také jednotlivé země, pro příklad Německo nebo Francie. (Darnton, 2009, str. xvii - xxx) V současné době je již spor vyřešen, soud rozhodl, že Google autorská práva neporušil. Případ byl uzavřen v dubnu roku 2016. (Panezi, 2017)

V následné části o budoucnosti je kniha rozdělena na čtyři kapitoly – v následujícím textu budou stručně shrnuty jejich nejdůležitější aspekty. První kapitola se obrací zpátky ke Googlu a budoucnosti knih. Robert Darnton se obává o budoucnost klasických knih tak, jak je známe. Jakou máme jistotu, že elektronické verze knih plně nenahradí tištěné knihy? Budeme muset zkrátka doufat, že se tak nestane. Darnton tuto obavu srovnává s osvícenstvím osmnáctého století. Připomíná, že znalosti jsou veřejné, a tak by měl Google digitalizovat v zájmu veřejnosti, nikoliv ku prospěchu samotné organizace. (Darnton, 2009, str. 3 - 20)

Druhá kapitola nese název Informační krajina. Robert Darnton se zde zabývá otázkou, jak se jako uživatelé můžeme vyrovnat se změnou informační krajiny, tedy prostředí, ve kterém se při sběru informací pohybujeme. Stále okolo nás probíhají technologické změny, které způsobují právě zmíněné změny v informační krajině. Objevuje se tu ale jeden velmi významný problém. Robert Darnton naráží na mnoho webů a blogů, ke kterým máme přístup dvacet čtyři hodin denně. Můžeme si být jisti, že jsou informace z těchto zdrojů spolehlivé? Přístup k informacím je nám velice usnadněn, ale my bychom si měli informace prověřovat. (Darnton, 2009, str. 21 - 41)

Třetí a čtvrtá kapitola mají mnohé body společné. Ve třetí části je zmíněna budoucnost knihoven. Autor se tak dotýká docela citlivého tématu – Jaká je budoucnost center vzdělanosti? Lze se na ní připravit? (Darnton, 2009, 43 - 58) Poslední kapitola této části knihy se tématem zabývá hlouběji. Autor zde zmiňuje nekonečnost informací, která nám je v současné době poskytována a také, jaký je rozdíl mezi tradičními a elektronickými médii. Která z těchto dvou složek má lepší budoucnost? (Darnton, 2009, str. 59 - 64)

Druhá část knihy, zabývající se přítomností, je rozdělena na tři eseje. První se zabývá vztahem mezi elektronickými a klasickými tištěnými knihami. Robert Darnton zmiňuje McLuhana, který předvídal v roce 1962, že elektronické verze knih vytlačí tištěné knihy. Jeho proroctví se zatím nevyplnilo. Dále je zmiňováno zvyšování cen tiskovin. Zde je kladena otázka, zda může elektronické publikování vyřešit snížení nákupů tiskovin. (Darnton, 2009, str. 67 - 77)

Druhá esej pojednává o projektu *Gutenberg-e*, na kterém se Robert Darnton podílel. Cílem tohoto projektu bylo usnadnění vydávání ve formě elektronických knih. Darnton v této esejí vysvětluje účel, cíle a design projektu. Dalším bodem,

který je zmíněn, je také financování projektu. Projektu *Gutenberg-e* se bude věnovat podrobněji text bakalářské práce, resp. následující kapitola. (Darnton, 2009, str. 79 - 102)

Třetí závěrečná druhá část knihy se zabývá problematikou *Open Access*, tedy tzv. otevřeného přístupu, díky kterému je možné rychle, trvale, bezplatně a snadno nahlédnout a čerpat informace z vědeckých publikací. (Open Access v ČR, 2021) Protože i samotný Robert Darnton působí v akademickém prostředí, považuje za nutné se k otevřenému přístupu také vyjádřit. Dle něj je důležité podpořit otevřený přístup k odborným článkům, aby došlo ke svobodnému šíření informací. Díky tomu je školní prostředí formováno novým otevřeným přístupem a studenti tak mají jednodušší přístup k informacím. (Darnton, 2009, str. 103 - 106)

Poslední část knihy se zabývá minulostí. Ve čtyřech vybraných esejích je patrná osobnost Roberta Darntona, coby historika. V první části o minulosti se například Darnton opírá o důkazy z minulosti. Dříve, když přišla na mysl knihovníků digitalizace, se začaly tiskoviny ničit a nahrazovat digitálním formátem. To se později ukázalo jako chyba. Dále jsou zmíněny rozdíly mezi fyzickým materiálem, který se pro výrobu knih využívá. Darnton otevírá diskusi na téma papír versus mikrofilm. (Darnton, 2009, str. 109 - 129)

Následující část se zabývá důležitostí bibliografie, tedy seznamu literatury, ze které autor (např. kvalifikační práce) vycházel. Robert Darnton uvádí vysvětlení, co to je, proč je důležitá a jaké jsou její cíle a výsledky. Poté je uvedeno pojednání ze školního prostředí. Studenti se bez schopnosti orientace v oblasti bibliografie neobejdou. Záznamy ke své práci mistrně stahují, to problém není. Potíž nastává v momentě, kdy se již studenti nezajímají o to, odkud vyhledané zdroje pocházejí. (Darnton, 2009, str. 131 - 148)

Poslední dvě části knihy se doplňují. Robert Darnton čtenáře seznamuje s historií knihy. Pro člověka je četba speciální způsob, jak přijímá tištěné slovo. Ale i kniha si prošla svým vlastním vývojem, až po digitalizaci. (Darnton, 2009, str. 149 - 173) Poslední esej popisuje historii knih. V každém svém historickém vývoji měla své speciální písmo a materiál, ze kterého pocházela. Je nutné si uvědomit, že kromě knihoven, které v různých podobách existují již staletí, je klíčový ještě jeden prvek.

Lidé, pracující s knihami v různých funkcích – autoři, vydavatelé, tiskaři, knihkupci a čtenáři. (Darnton, 2009, str. 175 - 206)

Názor na knihu *The Case for Books: Past, present and future*

V knize *The Case for Books: Past, presence and future* se autor Robert Darnton vyjadřuje k několika důležitým tématům. Nejvíce mě zaujala první, nezařazená esej o Googlu a poté esej o projektu *Gutenberg-e*. Spor Googlu a zemí o jejich kulturní bohatství je důležitý, je nutné, aby při budování tak obrovské sbírky byla nastavena pravidla, díky kterým by vše fungovalo ke spokojenosti všech zainteresovaných stran.

Část knihy o projektu *Gutenberg-e* je pro mě zajímavá z pohledu studenta. Vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací není snadné a je přínosné vidět, jakým směrem by proces mohl směřovat. Myslím si, že i přes to, že kniha byla napsána před více než deseti lety, je opravdu nadčasová a v mnoha částech lze tehdejší názory Roberta Darntona vztáhnout i na dnešní dobu. Velmi zajímavý je způsob, jakým Robert Darnton propojuje současnost s příklady z historie. Tento popis poskytuje čtenáři lepší pohled na problematiku a dokazuje Darntonovu znalost problematiky digitálního světa.

4. Přínos Roberta Darntona pro elektronickou komunikaci ve vysokoškolském vzdělání

4.1. Projekt *Gutenberg-e*

Robert Darnton se v roce 1999 stal ředitelem *The American Historical Association* (dále v textu zkráceně AHA) a ve stejném roce vznikl i samotný projekt *Gutenberg-e*, na jehož návrhu Darnton pracoval mezi lety 1997 – 1998. Cílem projektu bylo vizionářsky bojovat proti problémům, se kterými se potýkalo publikování dizertačních prací na akademickém knižním trhu. Robert Darnton se rozhodl tuto oblast podpořit, a následně započalo vytváření projektu *Gutenberg-e*, kterým by bylo možné zpropagovat nový druh monografie – dizertační práce v podobě elektronických knih, které by byly dostupné online. (Darnton, 2009, str. 79) Vytvoření projektu *Gutenberg-e* mělo vyřešit problémy, které se hromadily okolo vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací a zároveň měly být takové práce projektem propagovány. Vytvořením tohoto programu pro publikaci vysokoškolských kvalifikačních prací chtělo *AHA* stanovit také standardy, které by platily pro elektronické publikování. (Darnton, 2021)

Odborná společnost *AHA* poté mezi lety 1999 až 2004 udělovala ceny *Gutenberg-e* za nejlépe zpracované vysokoškolské kvalifikační práce z různých oborů a v okruhu historických témat. Výherce soutěže byl pečlivě vybírán skupinou odborníků, kteří posuzovali vědeckou hodnotu prací. Odměnou pro šest autorů nejlepších prací byla částka 20 000 \$, kterou měli autoři posléze použít k vydání své práce v podobě elektronické monografie vysoké kvality, kterou následně vydalo nakladatelství *Columbia University Press*. (American Historical Association, 2022 b) Tato elektronická kniha obsahovala oproti své tištěné verzi mnoho materiálu navíc, například: rozsáhlou dokumentaci, hypertextové odkazy na doplňkovou sekundární literaturu, nahrávky, obrázky, hudbu a historiografické a metodologické diskuse. (Darnton, 2021)

Projekt *Gutenberg-e* obsahoval čtyři části. První byla výběr třiceti šesti vysokoškolských kvalifikačních prací, které byly zařazeny do soutěže. Tyto práce byly vybrány výborem odborné společnosti *AHA*. Druhým bodem byla vzájemná spolupráce autorů se zaměstnanci *Columbia University Press* na vývoji svých vysokoškolských kvalifikačních prací do podoby elektronické monografie. Třetí část se týká *Columbia University Press*, která vydávala elektronické

monografie. Poslední část je o spolupráci *AHA* a *Columbia University Press*, kdy bylo nutné propagovat elektronické publikace. (American Historical Association, 2022 b)

Z těchto skutečností vyplývá, že činnost, kterou projekt *Gutenberg-e* vyvíjel byla na svou dobu opravdu vizionářská a ani v současné době není podobný projekt, který by se *Gutenberg-e* vyrovnal. Přestože do repozitářů jsou nahrávány kvalifikační závěrečné práce, jsou pouze kopií svých tištěných verzí. Způsob, který Robert Darnton se svými spolupracovníky vytvořil, se dá pokládat za nový způsob publikování závěrečných kvalifikačních prací, kdy se nejedná o pouhou elektronickou knihu, ale o dílo, podobné dnešní webové stránce, které může obsahovat i interaktivní prvky.

American Historical Association

Odborná společnost, pod jejímž jménem projekt *Gutenberg-e* vznikl se nazývá *American Historical Association*, tedy zkráceně *AHA*. Jedná se o neziskovou organizaci, která byla založena již v devatenáctém století s cílem propagovat historická studia. Chrání akademickou svobodu, podporuje výuku a stipendia, rozvíjí profesionální standardy a snaží se harmonizovat a zlepšovat práci historiků. *AHA* se také pyšní titulem největší organizace profesionálních historiků na světě – obsahuje přes dvanáct tisíc členů, a tento počet pokrývá všechna historická období a geografická území, v různých profesích. (American Historical Association, 2022 c)

Financování projektu

Z předchozí podkapitoly je jasné, že soutěž a následná publikace byla opravdu nákladná, a proto bylo nutné financování třetí strany. Jednalo se přinejmenším o částku 120 000 \$ ročně. Již od začátku byl projekt financován *Nadací Andrewa W. Mellona*. Tato nadace dvakrát projektu *Gutenberg-e* poskytla štědrý finanční příspěvek na tři roky, aby bylo možné v činnosti pokračovat. Další složkou, kterou grant *Nadace Andrewa W. Mellona* financoval, byly workshopy, které pořádalo nakladatelství *Columbia University Press*. Cílem těchto workshopů bylo usnadnění autorům orientace v kyberprostoru a nalezení účinných způsobů, jak zlepšit klasický text v elektronické podobě. (Sudhir, 2001)

Ceny *Gutenberg-e*

Od roku 1999 až do roku 2004, kdy byly ceny udíleny, byl každý rok vyhlášen jiný obor. Vítězů bylo každoročně šest, a každý z nich získal stejné ceny,

tedy finanční odměna 20 000 \$, elektronické vydání práce a jeho propagace, a samozřejmě tištěná verze vysokoškolské kvalifikační práce. Rok 1999 se nesl ve znamení *Afriky, koloniální Latinské Ameriky a jižní Asie*. Rok 2000: *Evropa před rokem 1800*. V roce 2001 bylo hlavním tématem *Vojenská historie a dějiny zahraničních vztahů*. Rok 2002 přišel s okruhem *Severní Amerika před rokem 1900*. Rok 2003 si připravil *Historie žen a historie pohlaví*. Závěrečný rok 2004 byl otevřený všem oborům historie. (American Historical Association, 2022 d)

Problémy projektu *Gutenberg-e*

Kromě výhod provázely projekt *Gutenberg-e* ale i komplikace a nejasnosti. Projekt *Gutenberg-e* představoval usnadnění v mnoha oblastech. Na povrch vyvstaly pochybnosti, zda není v plánu příliš mnoho funkcí najednou. Hned na začátku vytváření projektu *Gutenberg-e* se objevily tři problémy v diskusích s vydavateli, které tvůrci museli vyřešit, nebo s nimi počítat do budoucna. (American Historical Association, 2021)

První problém vyplývá z cíle celého projektu – nikdy v minulosti takový projekt neproběhl. Tvůrci tedy neměli srovnání, neměli žádný pilotní model, podle kterého by *Gutenberg-e* mohli vytvořit. Proto se začátek projektu neobešel bez testování ,a značného množství odhadů. Druhým problémem bylo, že i když byly odhady postaveny na různých informacích, vzájemně spolu nebyly soudržné, alespoň co se týká významných detailů. (American Historical Association, 2021)

Ze závěrečných zpráv, které vznikly po ukončení projektu, vyplynulo, že náklady, se kterými se počítalo na začátku, byly výrazně vyšší. Problém se ukázal i s pracovníky, kteří se podíleli na výsledné podobě dokumentu – takto kvalitně zpracované publikace potřebovaly mnoho času na přípravu. Další úskalím se ukázaly odlišné vize autorů a tím i odlišná práce na dokumentu. Shrnutím všech těchto problémů se ukázalo, že projekt *Gutenberg-e* není trvale udržitelný, což rozporovalo s *Nadací Andrewa W. Mellona*, která si zakládá na udržitelnosti. Myšlenka, která byla do projektu vkládána, tedy že vydávat elektronické knihy bude jednodušší a levnější než ty tištěné, se nenaplnila. (Thatcher, 2008)

5. Vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací

Cílem této části je přiblížení problematiky vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací v České republice. Získané znalosti vychází z rozhovorů, které byly provedeny jako praktická část k této bakalářské práci v dubnu roku 2021. V této podkapitole jsou využity, pomocí kvalitativní metody, odpovědi ze dvou rozhovorů, které se uskutečnily s Mgr. Lenkou Pořízkovou, Ph.D. z vydavatelství FF UPOL, a s PhDr. Alenou Mizerovou z nakladatelství MuniPress v Brně. Oba rozhovory vzhledem k pandemické situaci byly provedeny prostřednictvím e-mailové komunikace. Účastnice výzkumu odpovídaly na deset otázek autorky této bakalářské práce a pokusily se tak představit vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací v obou již zmíněných organizacích. V každé podkapitole je představena také organizace, za kterou účastnice výzkumu vystupují.

5.1. Vydavatelství FF UPOL

Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci je poměrně nové, vzniklo v roce 2014. Nejdříve se jednalo o platformu pro vydávání výsledků vědy a výzkumu na Filozofické fakultě Univerzity Palackého. V současné době je hlavní činností vydávání odborné monografie z oborů, které se vyučují na Filozofické fakultě Univerzity Palackého. Ve vydavatelství vychází několik edic: *Alumnus*, *Anthropologia*, *Archeologica Olumucensia*, *Historie*, *Lingvistika*, *Litera Libera*, *Konvikt*, *Paleon*, *Přirozený svět*, *Psychologie*, *SocioPolis*, *Žádná věda*, *Umění a kultury střední Evropy*. (Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, 2022)

Vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací ve Vydavatelství FF UPOL

Disertační práce jsou pro toto konkrétní nakladatelství hlavním artiklem. Tyto vysokoškolské kvalifikační práce jsou často velmi kvalitní a pro komerční vydavatele představují většinou spíše problém, protože jsou velmi často zaměřené pouze na jedno konkrétní téma, které je úzké a vysoce odborné. Nedá se předpokládat vyšší zájem o dílo ze strany čtenářů. Co se týká zájmu o vydávání závěrečných vysokoškolských prací ze strany studentů, tak zde závisí především na oboru. Nejvíce zájemců o vydání pochází z oborů jako je bohemistika, historie, filozofie, uměnovědy. Naopak minimální zájem se objevuje u studentů oboru filologie. Své práce často vydávají v zahraničí, dle zvoleného jazyka práce.

Ve vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého jsou všechny knihy tištěny, tak i vydávány v elektronické podobě. Co se týká odborných knih, ty jsou vydávány primárně v elektronické podobě. Klíčová je dostupnost knih, ale také zvýšení stahování a citovanost díla. Od roku 2021 jsou všechny digitální knihy připravovány zdarma pod licencí CC. Paní doktorka Pořízková zmiňuje také statistiky, které říkají, že knihy nabízené zdarma jsou mnohem stahovanější než knihy, jež jsou prodávané, i když se jedná o symbolickou cenu.

Cesta vydání vysokoškolské kvalifikační práce začíná předložením rukopisu garantovi příslušné edice, která odpovídá tématu práce. Garant navrhuje dva recenzenty a proběhne oboustranné anonymní recenzní řízení. Pokud je rukopis schválen, může se přistoupit k vydání. Autor vydávané práce musí získat potřebné finance na vydání. Činí tak většinou prostřednictvím grantů na podporu publikační činnosti nebo grantu na podporu participace studentů na vědě. Pokud ale není možné finance získat, a práce je velmi kvalitní, je vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého schopné vydání zafinancovat samo. Děje se to ale pouze ve výjimečných případech, maximálně jednou za rok. Vydání následuje po čtyřech měsících, maximálně do jednoho roku po předložení rukopisu – roli hraje délka recenzního řízení a rozsah úprav na rukopisu.

Pokud si student vybere jinou cestu než vydání v rámci své univerzity, jsou tu dva problémy. Právní, protože se jedná o školní dílo, kde sama škola musí schválit vydání mimo své hranice. Druhým problémem je samotný způsob vydání a následné financování. Nejjednodušší a nejlevnější způsob ale je, pokud svou práci student upraví, naformátuje a poté zveřejní v nějaké databázi.

V rozhovoru došlo také na téma vydávání doktorandských prací a na otázku, co si o této situaci účastnice výzkumu myslí. Dle odpovědí se zdá, že vydávání jako takové není příliš řešeno a chybí v této oblasti peníze. Disertace jsou dostupné přímo v digitálních úložištích jednotlivých vysokých škol. Pouze několik prací, které jsou k tomu doporučeny, je pak v zájmu vydání. Motivací k tomu je kvalita práce a také získání bodů pro pracoviště v RIVu, s čímž se pojí také finanční podpora. Co by mohlo přispět ke zlepšení aktuální situace v oblasti vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací, tak to je zřízení celostátního repozitáře digitálních verzí, ve kterém by bylo snadné vyhledávat.

Co se týká srovnání se zahraničím, práce v českém jazyce nemají samozřejmě takový dosah, jako práce, které jsou vydávány v některém ze světových jazyků, např. angličtina. Paní doktorka Pořízková zmiňuje také problematiku vydávání knih v angličtině. Jedná se o proces, který je nákladný, pokud nemá dílo pozbyt na kvalitě. Účastnice výzkumu byla požádána, aby jmenovala některé zahraniční nakladatele, které sleduje. Byli jmenováni tito: Brill, de Gruyter, Oxford University Press. Důvodem zmínky byla dlouhá tradice a publikace kvalitních knih.

5.2. MuniPress

Nakladatelství MuniPress sídlící v Brně oslavilo v roce 2017 desáté výročí své činnosti. (MuniPress, 2022) Vydavatelská činnost je značná – každý rok je zde vydáno přes 400 titulů populárně naučných a odborných knih, vychází zde také 54 odborných časopisů. Důraz je kladen na kvalitu, úroveň a důvěryhodnost vydávaných vysokoškolských kvalifikačních prací. Cílem nakladatelství je zprostředkovávat výsledky vědecko-výzkumné a vzdělávací činnosti Masarykovy univerzity a přispívat k posilování její prestiže. (MuniPress, 2022)

Vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací v Nakladatelství MuniPress

V Nakladatelství MuniPress ke každé vysokoškolské kvalifikační práci, která může být vydána, přistupují pečlivě. Berou na vědomí, že se většinou jedná o první vydanou práci autora. Jejich snahou je autora provést všemi etapami vydání, aby v budoucnu pro něj tato cesta nebyla tolik složitá. Pokud chce autor knihu vydat prostřednictvím Nakladatelství MuniPress, měla by jeho práce získat doporučení od hodnotící komise.

Ročně je zde vydáváno okolo patnácti vysokoškolských závěrečných prací. Co se podoby týká, PhDr. Mizerová dodává, že je ideální propojení dvou informačních světů. V nakladatelství jsou knihy publikovány jak v tištěné formě, tak také ve formě elektronické. Jeden je bez místního a časového omezení, druhý je spojen s polygrafickým řemeslem.

Pokud se student rozhodne vydat svou práci u Nakladatelství MuniPress, musí být jeho práce obhájena, řádně oponována a následně doporučena k vydání, na což MuniPress velmi dbá. Následně je přikročeno k debatě s autorem, kdy se rozebírá představa o knize, jazyk vydání ale i samotné provedení. Na místě je také řešení financí.

Sama Masarykova univerzita nabízí na některých svých fakultách podporu pro vydávání prací. Podporu také poskytují granty, prostředky na vědu a výzkum, projektové prostředky. Na řadě je recenzní řízení – jako recenzenti jsou často vybíráni oponenti. Vznikají připomínky, které musí autor zpracovat, aby kniha mohla postoupit dále. Dále následuje jazyková revize, grafická úprava, sazba a autorské korektury, které jsou přibližně dvě až tři. Samotné vydání probíhá zhruba třičtvrtě roku od převzetí rukopisu. Pokud se autor rozhodne publikovat své dílo sám, je pro něj dle PhDr. Mizerové menší šance na úspěch ve srovnání s jinými díly na stejné úrovni.

Co se týká nástrojů pro vydávání a uchování doktorandských prací v současné době, zde PhDr. Mizerová hovořila pozitivně. Uchování je na profesionální úrovni, a také nástroje pro vydávání jsou dostačující. Nejedná se pouze o technologické nástroje, ale také o samotný tvůrčí proces psaní, redigování, přístup konkrétního autora k vydání díla, podpora nakladatele a propagace autora v mezinárodní konkurenci.

V porovnání se zahraničními nakladateli zde zazněla velice podobná slova, jako od paní doktorky Pořízkové z předchozího rozhovoru. Protože čeština není světový jazyk, je pro knihy těžší se prosadit než například práce, která je v angličtině. Nakladatelství MuniPress vede ediční řadu Spisy Filozofické fakulty, kde jsou práce pravidelně otiskovány. Účastnice výzkumu uvedla jako příklad jedno zahraniční nakladatelství, které sleduje, Amsterdam University Press.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se zabývala osobností Roberta Darntona a jeho přínosem pro využívání nástrojů elektronické komunikace ve vysokoškolském vzdělání. Abych dosáhla požadovaného cíle práce a zodpovězení výzkumné otázky, zaměřila jsem se v první části bakalářské práce nejdříve na teorii, abych poskytla základní přehled o tématu. Definovala jsem základní principy komunikace vědeckých poznatků, a následně oblasti, které k této problematice patří – digitalizace na vysokých školách, autorské právo, na které navazují osiřelá díla a díla nedostupná na trhu, zakotvená v autorském zákoně. Teoretickou kapitolu uzavírá problematika Open Access.

Následně jsem se věnovala postavě Roberta Darntona, představila jsem jeho život, významné úspěchy ale také celoživotní dílo. Pomocí rešerší sekundární literatury a elektronických zdrojů jsem získala přehled o životě tohoto významného historika a akademického knihovníka. Výjimkou není ani rozebrání jeho tvorby, poskytnutí přehledu o významných dílech, které se podílely na posunu komunikace vědeckých poznatků. Byla provedena kritická analýza konkrétního díla – *The Case for Books: Past, present and future*, pomocí kritické anotované rešerše. Práci uzavírá kapitola *Přínos Roberta Darntona pro elektronickou komunikaci ve vysokoškolském vzdělání*.

Výzkumná otázka zněla: *Jakým způsobem přispěl Robert Darnton k využití nástrojů elektronické komunikace ve vysokoškolském vzdělání?* Nejvýznamnějším přínosem je bezpochyby vytvoření projektu Gutenberg-e, který existoval mezi lety 1999 až 2004. Robert Darnton na tomto projektu pracoval mezi lety 1997-1998, z důvodu situace na knižním trhu v roce 1997. Chtěl studentům zajistit vydání jejich vysokoškolských závěrečných kvalifikačních prací, a protože řešení problematiky v tomto sektoru nebylo dostatečné, byl vytvořen projekt Gutenberg-e. Díky němu bylo možné kvalitní práce zveřejnit. Autoři disertačních prací předložili své práce, byli důkladně vybráni ti, jejichž práce byla dostatečně kvalitní. Vybraní jedinci získali finanční odměnu na to, aby jejich práce byla veřejně publikována jak elektronicky, tak poté v tištěné podobě. Součástí projektu byla také propagace elektronických publikací.

Vize, kterou Robert Darnton měl a pokusil se ji zprostředkovat pomocí projektu *Gutenberg-e* byla vizionářská a na svou dobu velice pokroková. Bohužel, její rozšíření

se neuskutečnilo a lze ji vnímat jako promarněnou příležitost, ale také pokrokovým experimentem. Projekt nebyl dle mého názoru úspěchem ani neúspěchem. Dnešní publikování se stále sice zaměřuje na tištěné kvalifikační práce, ale přibýlo využívání úložišť šedé literatury. Je stále využívána levnější elektronická varianta, která neobsahuje hypertext a interaktivitu. Slouží jako doplněk k tištěné verzi dokumentů. Současnost se tedy poněkud odvrací od budoucnosti tohoto oboru, kterou si představoval Robert Darnton. Za úspěch považuji samotnou myšlenku vytvoření projektu a položení základů pro možný směr, kterým by se publikování kvalifikačních závěrečných prací mohlo v budoucnosti ubírat.

V praktické části bakalářské práce, která je začleněna jako pátá kapitola, jsem využila odpovědi účastnic rozhovorů. Pro tuto část mé bakalářské práce byla využita kvalitativní metoda. Za pomoci deseti otevřených otázek strukturovaného rozhovoru bylo cílem zjistit, jaká je situace v České republice ve vydávání vysokoškolských kvalifikačních prací. Před každým shrnutím rozhovoru byla představena také organizace, ze které účastnice rozhovorů pocházejí. Jak Mgr. Lenka Pořízková, Ph.D., tak i PhDr. Alena Mizerová se shodly na tom, že každá vysokoškolská kvalifikační práce, která je dostatečně kvalitní, si zaslouží oficiální vydání. Finanční podpora je dostatečná, školy svým studentům poskytují podporu. Práce si musí projít celým procesem vydání. Obě účastnice výzkumu se shodují, že práce v českém jazyce se nikdy nemohou vyrovnat jiným zemím, jako jsou ty anglicky hovořící. Závěrem rozhovorů uvádí také světové nakladatele, jejichž práci sledují.

Zdroje

- (EU) 2019/790. *Esipa* [online]. 2019 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32019L0790>
- 10 let Nakladatelství MuniPress. *MuniPress* [online]. 2022 [cit. 2022-05-27]. Dostupné z: <https://www.press.muni.cz/nakladatelstvi/o-nas/10let>
- 13 Famous Rhodes Scholars. How stuff work [online]. [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://people.howstuffworks.com/13-famous-rhodes-scholars.htm>
- A literary tour de France : the world of books on the eve of the French Revolution. *World Cat* [online]. 2022 [cit. 2022-05-13]. Dostupné z: <https://www.worldcat.org/title/literary-tour-de-france-the-world-of-books-on-the-eve-of-the-french-revolution/oclc/982092908>
- About the AHA & Membership. *American Historical Association* [online]. 2022 c [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.historians.org/about-aha-and-membership>
- About us. *Grey Guide* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <http://greyguide.isti.cnr.it/index.php/about-us>
- About WIPO. *World Intellectual Property Organization* [online]. 2022 b [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.wipo.int/about-wipo/en/>
- About: Supporting Book Criticism and Literary Culture Since 1974. *National Book Critics Circle* [online]. 2022 [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: <https://www.bookcritics.org/about/>
- ADLEROVÁ, Iva a Denis ŠKOPAN. Vědecké publikování jako nová kompetence akademických knihoven. *Ikaros* [online]. 2017 [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://ikaros.cz/vedecke-publikovani-jako-nova-kompetence-akademickych-knihoven>
- American Historical Association., 2021. A Proposal to Publish a Prize for Electronic Monographs in History | AHA. *American Historical Association* [online] [vid. 2021-04-08]. Dostupné z: [https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/historical-archives/gutenberg-e-program-\(1999-2008\)/gutenberg-e-reports/a-proposal-to-publish-a-prize-for-electronic-monographs-in-history](https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/historical-archives/gutenberg-e-program-(1999-2008)/gutenberg-e-reports/a-proposal-to-publish-a-prize-for-electronic-monographs-in-history)

- BAWDEN, David a Lyn ROBINSON. Otevřený přístup a repozitáře. In: Úvod do informační vědy. Doubravník: Flow, 2017, s. 291. ISBN 978-80-88123-10-1.
- Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities. *Max Planck Open Access* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration>
- Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. : *World Intellectual Property Organization* [online]. 2022 a [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>
- Berne Convention. *Britannica* [online]. 2022, 2018 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Berne-Convention>
- Bethesda Statement on Open Access Publishing. *Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.ouvrirelscience.fr/bethesda-statement-on-open-access-publishing/>
- Cíle programu VISK. Veřejné informační služby knihoven [online]. 2021 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://visk.nkp.cz/cile-programu-visk#cil>
- Co je to Instant messaging?. *IT slovník.cz* [online]. 2022 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://it-slovník.cz/pojem/instant-messaging>
- Co jsou dějiny knihy? Antologie textů k dějinám a teorii knižní kultury. *Academia* [online]. 2022 [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: <https://www.academia.cz/co-jsou-dejiny-knihy-antologie-textu-k-dejinam-a-teorii-knizni-kultury--porizkova-lenka--academia--2022>
- Curriculum Vitae. *Robert Darnton: A Literary Tour de France* [online]. 2014 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://wayback.archive-it.org/5488/20210325122921/http://www.robertdarnton.org/cv>
- DARNTON, R., 2009. The Case for Books: Past, Present, and Future [online]. B.m.: PublicAffairs. ISBN 978-1-58648-836-9. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=sxI5DgAAQBAJ>
- DARNTON, Robert, 2021. What is the Gutenberg-e Program? | AHA. *American Historical Association* [online] [vid. 2021-04-08]. Dostupné z: [https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/historical-archives/gutenberg-e-program-\(1999-2008\)/what-is-the-gutenberg-e-program](https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/historical-archives/gutenberg-e-program-(1999-2008)/what-is-the-gutenberg-e-program)

- DARNTON, Robert. Co jsou to dějiny knih?. POŘÍZKOVÁ, Lenka a Jiřina Šmejkalová. Co jsou dějiny knihy?: Antologie textů k dějinám a teorii knižní kultury. Praha: Academia, 2021, 80 - 102. ISBN 978-80-200-3222-5.
- DARNTON, Robert. Old Books and E-Books. *European Review* [online]. 2007, **15**(2), 165-170 [cit. 2022-12-13]. ISSN 1062-7987. Dostupné z: doi:10.1017/S106279870700018X
- *DART-Europe E-theses Portal* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.dart-europe.org/basic-search.php>
- Department of History: Robert Darnton. *Princeton University* [online]. [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://history.princeton.edu/people/robert-darnton>
- Digitalizace. *Univerzita Karlova: Digitalizační centrum* [online]. 2022, 2020 b [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://digitalizace.cuni.cz/DKU-114.html>
- Digitální repozitář UK. *Knihovna PF UK* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://knihovna.prf.cuni.cz/kvalifikacni-prace/digitalni-repozitar-uk>
- E-mail. Jak na internet [online]. 2022c [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.jaknainternet.cz/page/1750/e-mail/>
- European Cultural Studies: History. Princeton University: European Cultural Studies [online]. 2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://ecs.princeton.edu/history/>
- FALADOVÁ, Adéla. *Novela autorského zákona a díla nedostupná na trhu: 23. konference Archivy knihovny, muzea v digitálním světě 2022* [online]. In: . 1. prosince 2022 [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: https://www.skipcr.cz/sites/default/files/documents/2022-12/35_Faladova_2022.pdf?fbclid=IwAR1HwnF1dJT9efGFuUn0GldNFAaQTK3-kWbeRir4UC9rSZtYJ4hy7VjSolU
- Get to know us: About. Andover [online]. 2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.andover.edu/about>
- Gutenberg Prize. *Internationale Gutenberg-Gesellschaft in Mainz e.V.* [online]. 2022 [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: <https://www.gutenberg-gesellschaft.de/en/gutenberg-prize/>
- Gutenberg-e Awards. *American Historical Association* [online]. 2022 d [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.historians.org/about-aha-and->

[membership/aha-history-and-archives/historical-archives/gutenberg-e-program-\(1999-2008\)/gutenberg-e-awards](https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/historical-archives/gutenberg-e-program-(1999-2008)/gutenberg-e-awards)

- Gutenberg-e Program (1999-2008). *American Historical Association* [online]. 2022 b [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: [https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/historical-archives/gutenberg-e-program-\(1999-2008\)](https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/historical-archives/gutenberg-e-program-(1999-2008))
- HAUZNEROVÁ, Zdena. Autorské dílo. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- b [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002721&local_base=KTD.
- HAUZNEROVÁ, Zdena. Autorský zákon. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- a [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002724&local_base=KTD.
- HAVLOVÁ, Jaroslava. Osířelé dílo. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014658&local_base=KTD.
- Informační zdroje. *Národní úložiště šedé literatury* [online]. 2018 b [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://nysl.techlib.cz/cs/seda-literatura/informacni-zdroje>
- Information about out-of-commerce works. *Out of Commerce Works Portal* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://euipo.europa.eu/out-of-commerce/#/ooc/out-of-commerce-works-info>
- John Darnton. *Fantastic Fiction* [online]. 2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.fantasticfiction.com/d/john-darnton/>
- KAČÍREK, Michal. Vznik a obsah autorského práva. *Informační portál o autorském právu a právech příbuzných* [online]. 2022, 2018 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://autorske-pravo.info/vznik-a-obsah-autorskeho-prava/>

- KANNDPPANAVAR, B. U.; RAJANIKANTA, S. T.; TANDUR, Satish K. Importance of digitization of library materials. *SRELS J Inf Manage*, 2010, 47.1: 61-70.
- KOŤÁTKO, Petr, 2020. Komunikace – Sociologická encyklopedie [online] [vid. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Komunikace>
- KUBÁTOVÁ, Alena, 2011. *Elektronické systémy kulturního dědictví « Informačné technológie a knižnice* [online] [vid. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://itlib.cvtisr.sk/clanky/clanek1374/>
- Leo Gershoy Award Recipients. *American Historical Association* [online]. 2022 a [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: <https://www.historians.org/awards-and-grants/past-recipients/leo-gershoy-award-recipients>
- MATUŠÍK, Zdeněk. Šedá literatura. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001056&local_base=KTD.
- Mission, Goals, and History. *NDLTD* [online]. 2022 b [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://ndltd.org/mission-goals-and-history/>
- *Národní úložiště šedé literatury* [online]. 2018 c [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://nysl.techlib.cz/cs>
- *Nástroje. Open access v ČR* [online]. 2021 b [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://openaccess.cz/nastroje/>
- *NDLTD* [online]. 2022 a [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://ndltd.org/>
- NGUYEN, David H. Three Ways for Scientists to Communicate Their Results of Scientific Research. *Sciencing* [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://sciencing.com/steps-procedures-conducting-scientific-research-6900127.html>
- O nás. *Munipress* [online]. 2022 [cit. 2022-05-27]. Dostupné z: <https://www.press.muni.cz/nakladatelstvi/o-nas/kdo-jsme>
- O nás. *Univerzita Karlova: Digitalizační centrum* [online]. 2022, 2020 a [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://digitalizace.cuni.cz/DKU-82.html>
- O projektu. *Díla nedostupná na trhu* [online]. 2022 b [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://dnnt.cz/o-projektu/>

- O Theses. *Theses.cz* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://theses.cz/about_theses.pl
- On-line komunikace. Nebojte se Internetu [online]. 2021 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.nebojteseinternetu.cz/page/3416/on-line-komunikace/>
- Opatření rektora č. 13/2017. Univerzita Karlova [online]. 2022, 2018 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://cuni.cz/UK-8092.html>
- Open Access Timeline. *Symplectic* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.symplectic.co.uk/open-access-timeline/>
- *Open access v ČR* [online]. 2021 a [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://openaccess.cz/>
- Open Access. Open access v ČR [online]. [cit. 2021-03-31]. Dostupné z: <https://openaccess.cz/>
- *Open Grey* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://opengrey.eu/>
- OpenGrey, System for Information on Grey Literature in Europe. *GreyNet International* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.greynet.org/opengreyrepository.html>
- Orphan Works DB. *EUIPO* [online]. 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://euiipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/orphan-works-db>
- Oxford and the Rhodes Scholarships. Rhodes Trust [online]. [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.rhodeshouse.ox.ac.uk/office-of-the-american-secretary/>
- PANEZI, A. (1, 2), 2017. The Role of Judges in Deciding the Future of Digital Libraries. *Global Jurist* [online]. 17(1) [vid. 2021-03-31]. ISSN 19342640. Dostupné z: doi:[10.1515/gj-2015-0025](https://doi.org/10.1515/gj-2015-0025)
- Pirating and publishing the book trade in the age of Enlightenment. *World Cat* [online]. 2022 [cit. 2022-05-13]. Dostupné z: https://www.worldcat.org/title/pirating-and-publishing-the-book-trade-in-the-age-of-enlightenment/oclc/1227083350&referer=brief_results
- *President Obama Awards 2011 National Humanities Medals* [online]. Washington, 2012 [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: <https://www.neh.gov/news/press-release/2012-02-13-0>

- Prix et subventions: Le Prix mondial Cino Del Duca. *Fondation Simone Et Cino Del Luca Institut de France* [online]. 2022 [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: <https://www.fondation-del-duca.fr/prix-subventions/#section1>
- Producenti šedé literatury. *Národní úložiště šedé literatury* [online]. 2018 a [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://nysl.techlib.cz/cs/seda-literatura/producenti-sede-literatury>
- Projekt NUŠL. *Národní úložiště šedé literatury* [online]. 2018 d [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://nysl.techlib.cz/cs/nysl/projekt-nysl>
- PSOHLAVEC, Ing Stanislav, 2002. Digitalizace – co tím myslíte? *Ikaros* [online] [vid. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://ikaros.cz/digitalizace-%E2%80%93-co-tim-myslite>
- Read the Declaration: Budapest Open Access Initiative. *Budapest Open Access Initiative* [online]. 2022, 2002 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read/>
- Robert Darnton: About Robert Darnton. *Robert Darnton: A Literary Tour de France* [online]. 2014 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://wayback.archive-it.org/5488/20210325122735/http://www.robertdarnton.org/bio>
- Science communication. *Newcastle University* [online]. 2022 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://libguides.ncl.ac.uk/c.php?g=671323&p=4767450>
- Seznam děl nedostupných na trhu. *Díla nedostupná na trhu* [online]. 2022 a [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://dnnt.cz/seznam/>
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU*. In: . Štrasburg, 2012. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:CS:PDF>
- Society of Fellows: About. *Harvard University* [online]. 2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://socfell.fas.harvard.edu/about>
- SUDHIR, Pillarisetti, 2001. About Gutenberg-e. *Mellon Foundation Renews Support for Gutenberg-e Prizes* [online] [vid. 2021-04-08]. Dostupné z: <http://www.gutenberg-e.org/aboutframe.html>
- THATCHER, Sanford G. From the University Presses -- A Post-Mortem for Gutenberg-e: Or, Why Ross Atkinson's Dream Is Still a Dream. In: *Against the*

Grain [online]. 2008 [cit. 2022-12-15]. ISSN 2380-176X. Dostupné z: doi:10.7771/2380-176X.2624

- The Darnton debate: books and revolution in the eighteenth century. Voltaire Foundation for Enlightenment studies [online]. 2022 [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: <http://www.voltaire.ox.ac.uk/publication/darnton-debate/>
- Velký masakr koček a další epizody z francouzské kulturní historie. Databáze knih [online]. 2022 [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/velky-masakr-kocek-a-dalsi-epizody-z-francouzske-kulturni-historie-169556>
- Velký masakr koček a další epizody z francouzské kulturní historie. *Databáze Národní knihovny ČR: Česká národní bibliografie* [online]. [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/YDQQ7VY4BKM6V8M257F7NXA4GK4HN68T4BTVNI7XFAS282KUAH-26712?func=find-acc&acc_sequence=000733893#tail
- Víte, co je to NDK - DNNT?. *Knihovna PF UK* [online]. 2020 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://knihovna.prf.cuni.cz/aktuality/vite-co-je-ndk-dnnt>
- VRBENSKÁ, Františka. Digitalizace dokumentů. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001728&local_base=KTD.
- *Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci* [online]. 2022 [cit. 2022-05-27]. Dostupné z: <http://vffup.upol.cz/>
- War correspondent Killed At New Guinea. *The Michigan Alumnus: Svazek 49* [online]. Michigan: Alumni Association of the University of Michigan, 1942, s. 139 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=u_rhAAAAMAAJ&dq=Byron+Darnton+adrian+mi&pg=PA139&redir_esc=y#v=onepage&q=Byron%20Darnton%20adrian%20mi&f=false
- Zákon č. 111/1998 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. 2022 a [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111>
- Zákon č. 121/2000 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. 2022 b [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121?text=228%2F2014#Sum>

- Zákon č. 228/2014 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. 2022 c [cit. 2022-12-11].
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-228/zneni-20141107#cast3>

Příloha č. 1

Mgr. Lenka Pořízková, Ph.D.
Univerzita Palackého v Olomouci - Filozofická fakulta
Vydavatelství FF UPOL

9.4.2021
Rozhovor provedený přes email

1) *Jak Vaše nakladatelství přistupuje k vydávání prací doktorandů?*

Disertační práce jsou našim hlavním artiklem, tvoří většinu rukopisů, které přijímáme k vydání. Většinou se jedná o velmi kvalitní práce, které jsou nicméně problematické pro komerční vydavatele, protože jsou zaměřené na velmi úzké a vysoce odborné téma, u něž se nedá předpokládat širší čtenářský zájem.

2) *Můžete prosím popsat, jak probíhá vydání práce absolventa doktorandského studia? Pokud k Vám takový student přijde s prosbou o vydání své práce, s čím musí počítat, co si musí připravit, jaký proces práci čeká, jaký časový úsek to potrvá?*

Rukopis je předložen garantovi příslušné edice (dle tématu práce) a ten navrhne dva recenzenty. Proběhne oboustranně anonymní recenzní řízení. Pokud je výsledek kladný, rukopis se postoupí k vydání. Autor musí standardně zajistit peníze na vydání, např. formou vnitrofacultního grantu na podporu publikační činnosti nebo na podporu vědecké práce studentů. Často si proto u nás nechává již dopředu zhotovit předběžnou kalkulaci vydání. V krajích případech, pokud máme k dispozici kvalitní rukopis bez dotace, jsme schopni knihu zafinancovat sami z provozních prostředků vydavatelství. Děláme to max. jednou ročně. Od předložení rukopisu do vydání obvykle uběhnou min. 4 měsíce, maximálně cca rok. Záleží především na délce recenzního řízení a rozsahu úprav rukopisu.

3) *Je velký zájem ze strany doktorandských studentů o vydání svých závěrečných prací? Kolik zhruba akademických publikací vyjde ve Vašem nakladatelství ročně?*

Zájem je velký především u některých oborů (bohemistika, historie, filozofie, uměnovědy). Zaměstnanci daných kateder sami doktorandům doporučují, aby nás oslovili, a pomáhají jim sehnat peníze na vydání. Naopak minimální je zájem u filologií (ty většinou publikují v daných jazycích v zahraničí).

4) *Z jakých finančních zdrojů, pokud existují, je vydávání akademických prací podporováno?*

Typicky granty na podporu publikační činnosti v rámci Institucionálního rozvojového programu nebo granty na podporu participace studentů na vědě (tzv. IGA projekty).

5) *Pokud se absolvent doktorandského studia rozhodne pro jinou cestu vydání, než je nakladatelství, jakou databázi byste doporučil/a? Je tato cesta lepší?*

U vydávání mimo domovskou univerzitu je vždycky dvojitý problém: jednak právní - disertace je školní dílo, takže univerzita by měla autorovi písemně schválit, že knihu sama neusiluje vydat a on ji může nabídnout jinde. To se v praxi často obchází. Druhá věc je způsob vydání a financování. Pokud se jedná o standardního vydavatele a student má na vydání grant, musí vzniknout smlouva mezi nakladatelem a univerzitou, která financování zaštití, což je neskutečné byrokratické martyrium. Jiná věc je, pokud student svou práci více méně svépomocí nějak upraví, naformátuje a vyvěsí v nějaké databázi. To je samozřejmě nejjednodušší a nejlevnější způsob. Ale není to "běžné" vydání či "běžná kniha", což znamená, že není ani vědecky bonifikována.

6) *Co si myslíte o vydávání doktorandských prací v České republice? Můžete zmínit klady i zápory?*

Není to systematicky řešeno. Nejsou na to peníze. Disertace jsou zpravidla dostupné na digitálních úložištích jednotlivých škol a ty nemají potřebu organizovat nebo podporovat jiný způsob zveřejňování. Pouze u vybraných prací tedy iniciují regulerní vydání. Motivaci k tomu mají dvojitě: jednak práci vydat, protože je výjimečně kvalitní a stojí za to, jednak za takové knižní vydání získat pro pracoviště body v RIVu a tedy i peníze.

7) *Myslíte si, že jsou nástroje pro vydávání a uchování doktorandských prací v současné době adekvátní?*

Hodil by se funkční celostátní repozitář digitálních verzí, aby bylo v čem dobře vyhledávat. Ale jinak to zas taková tragédie není. Ono, upřímně, zdaleka ne každá disertace stojí za vydání. Takže celkem chápu, že není vůle investovat do nějakého projektu systematického vydávání studentkých prací. Co je kvalitní, to si cestu ven najde. Je to určitý přirozený filtr :-)

8) *Jak si podle Vás stojíme ve srovnání se zahraničními nakladateli?*

Záleží na jazykové oblasti. Většina disertací je u nás v češtině, takže vystavovat je v celosvětovém měřítku má o dost menší smysl než u "větších" jazyků. Prestižním evropským nakladatelům se nikdy nemůžeme vyrovnat, protože dopad knih v češtině prostě není takový. A knihy v angličtině jsou nesmírně nákladné na přípravu, pokud mají být kvalitní. Další věc je velmi komplikovaná distribuce cizojazyčných knih od nás do světa. A pak je tu poměrně konzervativní přístup ČR k Open Acces.

9) *Existuje nějaký zahraniční nakladatel, který je pro Vás „vzorem“, jehož práci sledujete? Můžete to krátce představit a přiblížit, čím si získal Vaši pozornost?*

Ikony jako Brill, de Gruyter, Oxford Press apod. Dlouhá tradice, kvalitní knihy.

10) *Co si myslíte o e-knihách ve srovnání s tištěnými publikacemi? Které formě textu dáváte v nakladatelství přednost, i osobně?*

Standardně vydáváme všechny knihy paralelně tištěně i elektronicky (iPDF), pokud nestačí peníze na tisk, tak jen elektronicky. U odborných knih považujeme digitální formu za primární. Do loňského roku jsme autorům nabízeli možnost OA volitelně, od letošního roku již připravujeme všechny digitální knihy jako knihy zdarma pod licencí CC. Klíčová je pro nás snadná dostupnost a zvýšení stahování a citovanosti. Tištěné verze takových knih přitom zůstávají prodejné. Máme interní analýzy našich stagování na GooglePlay/GoogleBooks, z nichž vyplývá, že knihy, které tam nabízíme zdarma, jsou řádově mnohem stahovanější než knihy tamtéž prodávané, byť za čistě symbolickou cenu (50-100 Kč).

Příloha č. 2

PhDr. Alena Mizerová

Nakladatelství Munipress - Brno

17.4.2021

Rozhovor provedený přes email

1) *Jak Vaše nakladatelství přistupuje k vydávání prací doktorandů?*

Poctivě jako ke každé kvalitní odborné práci. Většinou jde o jejich první knižní díla. Proto se je snažíme provést všemi vydavatelskými etapami, aby u další knih neztráceli čas hledáním návazností.

2) *Můžete prosím popsat, jak probíhá vydání práce absolventa doktorandského studia? Pokud k Vám takový student přijde s prosbou o vydání své práce, s čím musí počítat, co si musí připravit, jaký proces práci čeká, jaký časový úsek to potrvá?*

Předně práce musí být obhájená a řádně oponovaná a ideálně doporučená k vydání. Máme-li štěstí a autor si nás zvolí, řešíme s ním jeho představu o knize, jazyku vydání, provedení. Samozřejmě padne slovo o finančním zajištění. Na několika fakultách naší univerzity je vydávání doktorských prací podporováno, produkční etapa je tedy vyřešena. Často pokračujeme s oponenty doktorské práce jako s recenzenty a na základě jejich připomínek autor rukopis upraví pro knižní vydání. Následuje jazyková revize, grafická úprava, sazba a 2 až 3 autorské korektury. Knihu vydáme v tištěné a elektronické podobě zpravidla do ¾ roku od převzetí rukopisu.

3) *Je velký zájem ze strany doktorandských studentů o vydání svých závěrečných prací? Kolik zhruba akademických publikací vyjde ve Vašem nakladatelství ročně?*

Kvalita často redukuje zájem, opravdu dbáme na závěrečné doporučení hodnotící komise, zda je dílo zralé k publikování. Ročně vydáváme kolem 15 doktorských prací

4) *Z jakých finančních zdrojů, pokud existují, je vydávání akademických prací podporováno?*

Z grantových prostředků, z prostředků na vědu a výzkum, z projektových prostředků.

- 5) *Pokud se absolvent doktorandského studia rozhodne pro jinou cestu vydání, než je nakladatelství, jakou databázi byste doporučil/a? Je tato cesta lepší?*

Záleží, jak je autor samostatný, zda se obejde bez odborné redakce a pomoci nakladatele.

Dnes je mnoho možností, jak může každý publikovat sám. U odborné literatury je však důležitá důvěryhodnost. Pokud autor publikuje „vlastním nákladem“ bez zázemí vydavatele, má potom těžší pozici uspět mezi ostatními standardně vydávanými díly.

- 6) *Co si myslíte o vydávání doktorandských prací v České republice? Můžete zmínit klady i záporny?*

Takou analýzu jsem zatím neuskutečnila.

- 7) *Myslíte si, že jsou nástroje pro vydávání a uchování doktorandských prací v současné době adekvátní?*

Pro uchování doktorských prací jistě dobré, vysoce profesionální. Nástroje pro vydávání nejsou jen technologické, je to tvůrčí proces psaní, redigování, odvaha autora k širokému zveřejnění své první knihy, odvaha nakladatele podporovat tato díla (a to my univerzitní nakladatelé děláme moc rádi) a prosazovat autora v široké mezinárodní konkurenci.

- 8) *Jak si podle Vás stojíme ve srovnání se zahraničními nakladateli?*

Máme to v něčem těžší, protože naším mateřským jazykem je čeština, nikoliv některý ze světových, ideálně angličtina. Obecně si myslím, že vynikající doktorské práce na univerzitách nezapadnou. Za naši univerzitu uvedu ediční řadu *Spisy Filozofické fakulty*, která tyto práce pravidelně otiskuje.

- 9) *Existuje nějaký zahraniční nakladatel, který je pro Vás „vzorem“, jehož práci sledujete? Můžete to krátce představit a přiblížit, čím si získal Vaši pozornost?*

Sleduji jich více od komerčních velkých po úzce specializované. Sympatickým je Amsterdam University Press.

10) Co si myslíte o e-knihách ve srovnání s tištěnými publikacemi? Které formě textu dáváte v nakladatelství přednost, i osobně?

Je to ideální propojení dvou informačních světů. Jeden bez časového i místního omezení a druhý spojený s krásným řemeslem polygrafickým. Skutečně, matérie nové knihy, její vůně je haptickým rájem. V nakladatelství publikujeme v obou formátech a já čtu oba a mám-li sběratelskou náladu, koupím si nejraději ilustrovanou v pevné vazbě provedenou knihu.